

Violeta Petroska - Beshka Sheruze Osmani - Ballazhi Ajshe Ajrullai

MËSIMDHËNËSIT SI FAKTORË PËR ARSIM NDËRKULTUROR

ZHVILLIM I KOMPETENCAVE
NDËRKULTURORE TE MËSIMDHËNËSIT
E ARSIMIT FILLOR

Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието
Ministria e Arsimit dhe Shkencës - Byroja e zhvillimit të arsimit
Ministry of Education and Science - Bureau for Development of Education

MËSIMDHËNËSIT SI FAKTORË PËR ARSIM NDËRKULTUROR

ZHVILLIM TË KOMPETENCAVE
NDËRKULTURORE TE MËSIMDHËNËSIT
E ARSIMIT FILLOR

**НАСТАВНИЦИТЕ КАКО ФАКТОР ЗА ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ
РАЗВОЈ НА ИНТЕРКУЛТУРНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАЈ НАСТАВНИЦИТЕ
ОД ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

**MËSIMDHËNËSIT SI FAKTORË PËR ARSIM NDËRKULTUROR
ZHVILLIMI I KOMPETENCAVE NDËRKULTURORE TE MËSIMDHËNËSIT
E ARSIMIT FILLOR**

Botues: **Byroja e Zhvillimit të Arsimit**

Redaktor: **Zekirija Hasipi**

Autorët:

Violeta Petroska – Beshka

Sheruse Osmani – Balazhi

Ajshe Ajrullai

Преведено од македонски јазик на албански јазик: **МЦГО**

Пërkthyer nga gjuha maqedone në gjuhën shqipe: **QMEQ**

Ilustrimet: **KOMA, Shkup**

Dizajn grafik dhe montazh teknik: **KOMA, Shkup**

Viti i botimit dhe shtypjes – **2023**

Vendi i botimit: **Shkup**

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

373.3:[005.322-051:316.723(035)]
37.017:316.723-051(035)

PETROSKA-Beshka, Violeta

Mësimdhënësit si faktorë për arsim ndërkulturor zhvillimi i kompetencave ndërkulturore te mësimdhënësit e arsimit fillor [електронски извор] : Zhvillim të kompetencave ndërkulturore te mësimdhënësit e arsimit fillor / Violeta Petroska-Beshka, Sheruze Osmani – Ballazhi, Ajshe Ajrullai. - Shkup : Byroja e Zhvillimit të Arsimit, 2023

Начин на пристапување (URL):

<https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2023/07/BR0-Interkulturno-obrazovanie-ALB.pdf>.

- Превод на делото: Наставниците како фактор за интеркултурно образование : развој на интеркултурните компетенции кај наставниците од основното образование.
- Текст во ПДФ формат, содржи 68 стр., илустр. - Наслов преземен од екран. - Опис на изворот на ден 06.07.2023 год.

ISBN 978-608-206-130-6

1. Osmani – Ballazhi, Sheruze [автор] 2. Ajrullai, Ajshe [автор]
а) Интеркултурно образование -- Наставници -- Прирачници
б) Основно образование -- Интеркултурни компетенции -- Наставници -- Прирачници

COBISS.MK-ID 60901381

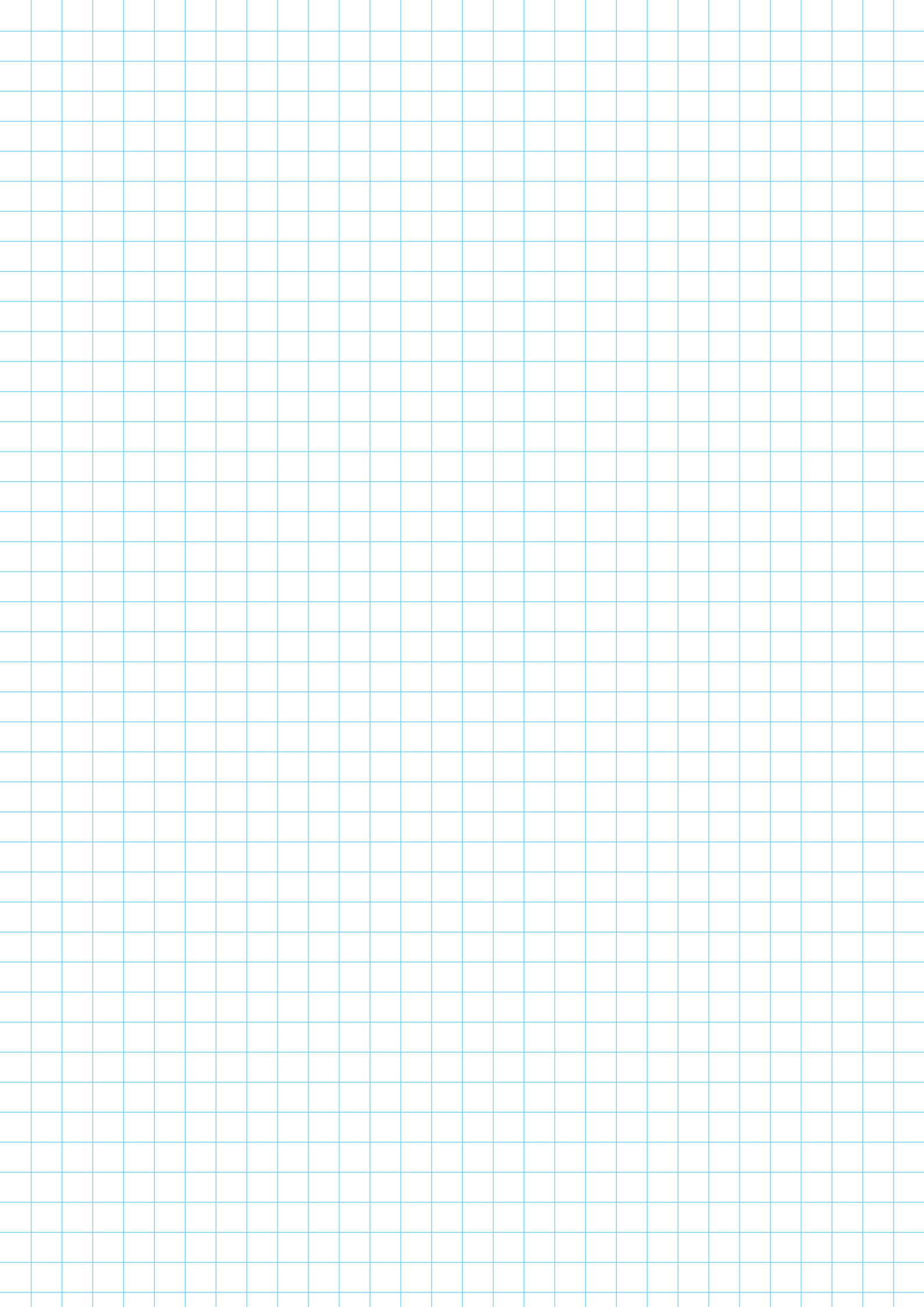
HYRJJE

Arritja e kohezionit social në shoqëritë multi-etnike, siç është shoqëria jonë, në masë të madhe varet nga integrimi i të gjitha bashkësive etnike në shoqëri. Për të arritur integrimin thelbësor, është e nevojshme që etnitë e ndryshme të kenë të vendosura synime të përbashkëta dhe të përpiqen për realizimin e tyre. Parakusht për arritjen e qëllimeve të këtilla është bashkëpunimi ndëretnik.

Funksionaliteti i çdo shoqërie, para së gjithash, është i determinuar nga sistemi arsimor. Në kushtet kur sistemi arsimor është i ndarë në vijë gjuhësore dhe kjo zakonisht do të thotë edhe në bazë etnike, kohezioni social paraqet një sfidë të veçantë. Ndarja gjuhësore, pra etnike në realitetin arsimor jo vetëm që e zvogëlon mundësinë e ecjes së bashku drejt të njëjtit qëllim, por e vështirëson edhe vendosjen e një vizioni të përbashkët. Nga këtu lind edhe pyetja nëse maksima "një shoqëri për të gjithë", të cilën e dëgjojmë nga politikanë të krahinave të ndryshme etnike, përdoret si mjet për bashkimin e bashkësive etnike rreth një qëllimi të përbashkët apo është qëllim në vetvete. Dilema, në fakt, është nëse mjafton të propagandohet se ne qëndrojmë për një shoqëri për të gjithë apo është e patjetërsueshme të përdorim arsimin për ta transformuar shoqërinë në të atillë që garanton respektimin e interesave thelbësore të të gjithë qytetarëve. Nga ana tjetër, a do të thotë kjo se nga shoqëria pritet që të synojë përmbushjen e interesave të veçanta të bashkësive të ndryshme etnike për të mundësuar bashkimin e të gjithëve, apo pritet që të vendosë një qëllim unifikues që mund të arrihet me përpjekjet e përbashkëta të të gjitha komuniteteve gjuhësore/etnike në shtet.

Konkluzionet e hulumtimeve të shumta për aspektet e ndryshme të funksionimit të sistemit tonë arsimor, të zbatuara nga ekspertë dhe institucione të mirënjohura ndërkombëtare dhe vendore, vënë në pikëpyetje cilësinë e arsimit që ofrohet. Për cilësinë e ulët të arsimit tonë dëshmojnë edhe rezultatet e testeve ndërkombëtare, të cilat i rangojnë arrijtjet e nxënësve tanë në një vend shumë të ulët, krahasuar me nxënësit nga Evropa dhe shumë vende të botës. Ky hulumtim paraqet përpjekje për të vlerësuar vetëdijen e mësimitdhënësve tanë për situatat e këtilla dhe nëse nevoja për përmirësim të cilësisë mund të shërbejë si synim të përbashkët që bashkon mësimitdhënësit maqedonas dhe shqiptarë në rrugën e realizimit të saj.

Ka dëshmi të shumta që sugjerojnë se kontaktet ndëretnike, në kushte kur palët në kontakt perceptohen si të barabarta, janë mënyra më e mirë për të reduktuar paragjykimet etnike dhe rrjedhimisht, për të përmirësuar marrëdhëniet ndëretnike. Meqenëse gjendja e marrëdhënieve ndëretnike tashmë përcakton gatishmërinë për ndërveprim ndëretnik, kontakti ndërmjet mësuesve të gjuhëve të ndryshme mësimore, i cili sigurohet përmes bashkëpunimit të tyre, ka një fuqi të madhe potenciale për të përmirësuar kohezionin social. Dhe këtu dalin në pah kompetencat ndërkulturore të mësuesve, pra aftësia e mësuesve për të komunikuar me respekt të plotë për dallimet etnike/kulturore. Efektiviteti i bashkëpunimit të mësuesve nga gjuhë të ndryshme mësimore kushtëzohet nga niveli i kompetencave të tyre ndërkulturore. Në të njëjtën kohë, një bashkëpunim i tillë është terren pjellor për ndërtimin e kompetencave të tyre ndërkulturore. Është mjaft e arsyeshme të mendohet se bashkëpunimi ndëretnik i mësimitdhënësve paraqet model për bashkëpunim ndëretnik të nxënësve të gjuhëve të ndryshme mësimore, kështu që sa më pozitiv dhe i dukshëm të jetë ai model, aq më shumë ka gjasa që të rritet gatishmëria e nxënësve për bashkëpunim ndëretnik. Rezultatet e këtij hulumtimi duhet të tregojnë rëndësinë që mësuesit i kushtojnë bashkëpunimit ndëretnik/ndërkulturore si mjet për përmirësimin e integritetit ndëretnik në arsim.

QËLLIMET E HULUMTIMIT

Hulumtimi përbëhet nga dy pjesë: hulumtim kuantitativ dhe kualitativ. Pjesa kuantitative mundëson përgjigje në pyetjet kryesore nga të cilat udhëhiqet hulumtimi, të cilat i referohen mendimeve dhe qëndrimeve të mësimdhënësve maqedonas dhe shqiptarë të arsimit fillor në aspekt të:

- ▶ **Kompetencat ndërkulturore të mësimdhënësve:** Cilat kompetenca ndërkulturore janë më të rëndësishme? Cili është niveli dhe cilësia e kompetencave ndërkulturore tek mësimdhënësit në gjuhën mësimore maqedonase dhe shqipe?
- ▶ **Bashkëpunimi mes mësimdhënësve të dy gjuhëve mësimore:** Cilat janë aspektet pozitive dhe negative të bashkëpunimit? Cila është gatishmëria për bashkëpunim e mësimdhënësve të dy gjuhëve mësimore?
- ▶ **Trajnime të përbashkëta:** Cilat janë anët pozitive dhe negative të trajnimeve të përbashkëta?; Cili është dobja nga ata? Si duhet të realizohen?
- ▶ **Cilësia e mësimdhënies:** Cila është cilësia e mësimdhënies?; Cilët janë faktorët kryesorë që kontribuojnë në cilësinë/jocilësinë?

Qëllimi shtesë i hulumtimit kuantitativ është të kontrollojë qëndrimin e mësimdhënësve shqiptarë dhe maqedonas ndaj *pranimit dhe respektimit të realitetit multietnik* të vendit tonë.

Për t'iu përgjigjur pyetjeve të parashtruara, në hulumtimin kuantitativ, në radhë të parë bëhet krahasimi i mendimeve dhe qëndrimeve të mësimdhënësve të dy etnive në kuadër të të gjitha sferave të lartëpërmendura. Në të njëjtën kohë, për shumicën e aspekteve të sferave të përfshira, kontrollohet në mënyrë plotësuese nëse mundësia e bashkëpunimit “ndërgjuhësor” në nivel shkolle (shkolla njëgjuhëshe apo dygjuhëshe) kontribuon në rritjen apo përafrimin e dallimeve të mundshme ndërmjet mësimdhënësve të dy etnive për sa i përket mendimeve dhe qëndrimeve të shprehura.

Hulumtimi kualitativ synon të thellojë njohuritë e fituara përmes hulumtimit kuantitativ në atë mënyrë që të sigurojë një pasqyrë shtesë në qëndrimet dhe opinionet

e mësimdhënësve në lidhje me të njëjtat sfera të arsimit. Në fakt, hulumtimi kualitativ fokusohet në::

- ▶ **Kompetencat ndërkulturore:** Nevojën për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore të mësimdhënësve për vetë mësimdhënësit dhe për nxënësit e tyre.
- ▶ **Bashkëpunimi ndërmjet mësimdhënësve të dy gjuhëve mësimore:** Format e bashkëpunimit që janë të pranishme në praktikë dhe efektet e një bashkëpunimi të tillë.
- ▶ **Cilësia e arsimit:** Roli i mësimdhënësve në sigurimin e cilësisë, kontributi i bashkëpunimit "ndërgjuhësor" dhe mbështetja e elitave politike për përmirësimin e cilësisë.

INSTRUMENTE DHE PROCEDURA PËR GRUMBULLIMIN E TË DHËNAVE

Hulumtimi është realizuar në dy faza të njëpasnjëshme, në periudhën nëntor - dhjetor 2021. Në fazën e parë është realizuar pjesa kuantitative e hulumtimit, kurse në të dytën pjesa kualitative. Zbatimi i secilës prej fazave diktohet nga specifikat e metodës kuantitative, respektivisht metodës kualitative të hulumtimit.

HULUMTIMI KUANTITATIV

Për mbledhjen e të dhënave kuantitative mbi opinionet dhe qëndrimet e mësimdhënësve janë përdorur dy instrumente të zhvilluara për nevojat e hulumtimit, edhe atë:

- **Pyetësi** i përbërë nga 19 pyetje që kanë të bëjnë me: kompetencat ndërkulturore (5), bashkëpunimin ndërgjuhësor (6), trajnimet e përbashkëta (5) dhe cilësinë e mësimdhënies (3).

Vetëm pesë nga pyetjet i referohen perceptimit të situatave ose preferencave personale, ndërsa të gjitha të tjerat (14) adresojnë mendimin për situatat me ose preferencat e mësimdhënësve nga gjuha “e tyre” e mësimdhënies, të mësimdhënësve nga gjuha “tjetër” e mësimdhënies ose të mësimdhënësve në përgjithësi.

Të gjitha pyetjet janë me përgjigje të ofruara dhe në shumicën prej tyre (11) përgjigjet duke zgjedhur një alternativë, ndërsa të tjerat lejojnë zgjedhjen e dy (7 pyetje) ose tre (1 pyetje) alternativave. Në mesin e përgjigjeve të ofruara nuk lihet hapësirë për mendim shtesë apo për shmangie të dhënies së mendimit. Kjo bëhet për të reduktuar mundësinë që pjesëmarrësit të japin përgjigje “politikisht korrekte”.

Për qëllime të përpunimit të të dhënave, frekuencat e përgjigjeve të marra për çdo pyetje të veçantë të pyetësit konvertohen në përqindje. Përqindjet e llogaritura mundësojnë krahasimin ndërmjet të dhënave të marra nga mësimdhënësit shqiptarë dhe mësimdhënësit maqedonas, e ndonjëherë edhe mes mësimdhënësve nga të dyja etnitë që punojnë në shkolla njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe.

- **Shkalla e qëndrimeve** e përbërë nga 10 pohime që masin orientimin etno-kombëtar duke përcaktuar rëndësinë që mësuesit i kushtojnë identitetit etnik (5 deklaratat), të kaluarës së bashkësisë së tyre etnike (2 deklaratat) dhe marrëdhënies ndërmjet komunitetit të tyre etnik dhe shtetit, përkatësisht me bashkësitë tjera etnike në vend (3 pohime). Përmes masave të marra në këtë shkallë, tërthorazi mund të konstatohet se sa janë të gatshëm mësime dhënësit të pranojnë dhe respektojnë karakterin multietnik të vendit tonë.

Çdo pohim mundëson përgjigje në një shkallë nga 1 (nuk pajtohem plotësisht) deri në 4 (plotësisht pajtohem). Duke llogaritur mesataren aritmetike të përgjigjeve të marra për të gjitha pohimet, përcaktohet masa totale e shkallës (në një renditje midis 1 dhe 4). Interpretimi i masave të fituara bëhet në raport me 2.5, që është pika e mesme e shkallës (as dakordim dhe as mospajtim). Vlerat nën 2.5 konsiderohen se tregojnë një qëndrim që nuk anon (nuk është i prirur) ndaj orientimit etno-kombëtar, ndërsa ato mbi 2.5 konsiderohen të tregojnë praninë e orientimit etno-kombëtar. Me fjalë të tjera, sa më e lartë të jetë masa totale nga 2.5, aq më i theksuar është orientimi etno-kombëtar, e me këtë edhe gatishmëria për të pranuar dhe respektuar realitetin multietnik të shtetit.

Shkalla është përpiluar në një version që përmban 18 pohime. Pas analizës psikometrike të përgjigjeve të marra nga të gjithë pjesëmarrësit, 8 pohime që rezultuan të ishin jodiskriminuese (me një korrelacion të ulët pozitiv ose negativ me rezultatin e përgjithshëm/rezultatin e shkallës) janë përjashtuar nga shkalla. Me përjashtimin e tyre, besueshmëria e shkallës (e shprehur përmes koeficientit alfa të Cronbach-ut) rritet nga 0,628 në 0,810, gjë që jep të drejtën të konsiderohet se shkalla përfundimtare e orientimit etno-kombëtar ka një konsistencë të brendshme të kënaqshme.

Të dy instrumentet janë përgatitur në dy versione gjuhësore: në gjuhën maqedonase dhe në gjuhën shqipe. Versionet, përveç gjuhës, ndryshojnë edhe në formulimin e disa pyetjeve. Kur pyetja u referohet mësime dhënësit nga gjuha "e tyre" e mësime dhënësit, në versionin maqedonisht u drejtohet mësime dhënësit nga gjuha mësimore maqedonase dhe rrjedhimisht, në versionin shqip, mësime dhënësit të gjuhës mësimore shqipe. Kur pyetja ka të bëjë me mësime dhënësit nga gjuha "tjetër" e mësime dhënësit, në versionin shqip potencohet nga gjuha mësimore maqedonase, ndërsa në versionin maqedonisht, mësime dhënësit nga gjuha mësimore shqipe.

Të dy instrumentet dorëzohen në mënyrë elektronike (nëpërmjet Google Forms), edhe atë njëri pas tjetrit, brenda të njëjtës shpërndarje. Gjatë dhënies, instrumenteve të përshkruara më sipër për përcaktimin e mendimit dhe qëndrimeve të pjesëmarrësve u paraprijnë gjashtë pyetje për të identifikuar: a) llojin e shkollës (njëgjuhëshe ose shumëgjuhëshe) dhe komunën në të cilën ndodhet, b) gjininë dhe përkatësinë etnike të mësime dhënësit dhe c) klasën/klasat dhe periudhën/nivelin në të cilin ata japin mësim (mësime dhënësit e klasës apo lëndës), si dhe për ata që janë mësues të lëndëve dhe cilat lëndë i ligjerojnë. Shpërndarja u realizua në shkollë me mbështetjen e këshilltarëve përgjegjës nga Byroja për Zhvillimin e Arsimit.

HULUMTIMI KUALITATIV

Për nevojat e hulumtimit kualitativ, janë përpiluar 13 pyetje mbështetëse me më shumë nënpyetje për parashtrim në fokus grupe. Pyetjet janë të dedikuara për përfitimin e njohurive të thelluara për qëndrimet dhe opinionet e mësimitdhënësve në lidhje me kompetencat ndërkulturore, bashkëpunimin mes mësimitdhënësve nga gjuhë të ndryshme mësimore dhe cilësinë e mësimitdhënies/arsimit në vendin tonë.

U realizuan gjithsej tetë fokus grupe, nga katër në secilën nga dy gjuhët. Mesatarisht, çdo fokus grup zgjati rreth 90 minuta.

Fokus grupet u organizuan nga Byroja për Zhvillimin e Arsimit. Ekspertët nga Qendra për të Drejtat e Njeriut dhe Zgjidhjen e Konfliktëve janë angazhuar si moderatorë, me përvojë shumëvjeçare në udhëheqjen e fokus grupeve dhe punën me mësimitdhënës maqedonas dhe shqiptarë. Të dhënat janë mbledhur gjatë nëntorit 2021. Me lejen e pjesëmarrësve, diskutimet në fokus grupe u inçizuan dhe të gjithë pjesëmarrësit kanë dhanë pëlqimin e tyre që deklaratat e tyre të shfrytëzohen për të ilustruar konstatimet.

PJESËMARRËS NË HULUMTIM

HULUMTIMI KUANTITATIV

Në hulumtim morën pjesë mësimitdhënës maqedonas dhe shqiptarë nga shkollat fillore njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe me mësim në gjuhën maqedonase dhe/ose shqipe. Në fazën e parë të formimit të mostrës, shkollat fillore që ndodhen në komuna etnikisht të balancuara, etnikisht më homogjene dhe etnikisht më heterogjene janë përzgjedhur qëllimisht, ku homogjeniteti/heterogjeniteti është operacionalizuar përmes raportit të përqindjes ndërmjet shqiptarëve dhe maqedonasve që janë banorë të komunës. Njëkohësisht, është kushtuar vëmendje që në mesin e shkollave të përzgjedhura të ketë edhe nga ato të lokalizuara në komunat urbane dhe ato rurale.

TABELA NR. 1 Struktura etnike dhe gjinore e mostrës mësimitdhënës (sipas komunave)

	MAQEDONAS		SHQIPTAR	
	Meshkuj	Femra	Meshkuj	Femra
Manastir	19	53		
Butel	1	21	7	19
Veles	14	49		
Gostivar	9	43	8	44
Dibër			5	38
Kavadar	11	45		
Karposh	4	23	6	21
Kërçovë	17	54	15	45
Koçanë	12	52		

	MAQEDONAS		SHQIPTAR	
	Meshkuj	Femra	Meshkuj	Femra
Kumanovë	32	156	32	63
Ohër	23	89	7	19
Resnjë	3	13	3	10
Strugë	9	31	13	38
Strumicë	16	58		
Tetovë	13	61	40	163
Qendër	4	44		
Çair			41	110
Shtip	13	37		
Bosillovë	13	31		
Bërvenicë	6	8	15	13
Dollnen	4	11	1	3
Zhelinë			10	24
Zelenikovë	5	19	10	2
Jegunovcë	4	19	6	19
Likovë			36	29
Mavrovë dhe Roshtushë	4	5	9	0
Novaci	11	30		
Tearcë	4	13	8	18
	251 (20,6 %)	965 (79,4 %)	272 (28,6 %)	678 (71,4 %)
	1 216		950	

Në fazën e dytë instrumentet iu dhanë së paku 90% të mësimitdhënësve në shkollat e përzgjedhura dhe për mostrën përfundimtar u morrën parasysh vetëm mësimitdhënësit maqedonas që japin mësim në gjuhën maqedonase, përkatësisht mësimitdhënës shqiptar që japin mësim në gjuhën shqipe. Në këtë mënyrë është siguruar një përputhje e plotë ndërmjet përkatësisë etnike të mësimitdhënësve dhe gjuhës së mësimit, si dhe është përjashtuar mundësia e variacionit të gjuhës së mësimit gjatë zbatimit të mendimeve dhe qëndrimeve të mësimitdhënësve nga të dyja bashkësitë etnike.

Mostrën përfundimtare të hulumtimit e përbëjnë mësime të cilët iu përgjigjen të gjitha pyetjeve të dhëna në të dyja instrumentet : 1216 mësime maqedonase (56,1% nga numri i përgjithshëm i pjesëmarrësve) dhe 950 mësime shqiptare (43,9%). Duke e pasur parasysh se hulumtimi nuk pretendon të nxjerrë konkluzione për tërë popullatën e mësimeve, por të krahasojë mendimet dhe qëndrimet e mësimeve nga të dyja bashkësitë etnike, balanca etnike e mësimeve konsiderohet më e rëndësishme se përfaqësimi proporcional në baza etnike.

Të dhënat nga tabela numër 1 tregojnë se shumica dërrmuese e mësimeve nga të dyja grupet etnike të përfshira në mostër janë femra (75.9%, nga gjithsej 2,166 pjesëmarrës), gjë që nuk është befasi duke marrë parasysh strukturën gjinore të popullsisë së mësimeve në arsimin fillor. Nga të dhënat e paraqitura në të njëjtën tabelë, shihet se mësime shqiptare punojnë në shkollat të lokalizuara në 19 komuna, ku 78,6% e tyre vijnë nga 11 komuna urbane (kundër 21,4% nga 8 komuna rurale). Mësime maqedonase të përfshirë në mostër punojnë në shkollat që u përkasin 24 komunave, ku 84,6% e tyre janë nga shkollat në 16 komuna urbane (përkundrajt 15,4% nga 8 komuna rurale).

Gjatë formimit të mostër është marrë parasysh që të përfaqësohen mësime të cilat punojnë në shkollat njëgjuhëshe, ku mësimi zhvillohet në gjuhën maqedonase, gjegjësisht në gjuhën shqipe si gjuhë mësimore dhe shkollat shumëgjuhëshe, në të cilat mësimi zhvillohet në të dyja gjuhët, pavarësisht nëse është apo jo e përfaqësuar edhe një gjuhë tjetër mësimore. Tabela numër 2 tregon se përqindja e mësimeve nga shkollat që llogariten si shumëgjuhëshe (me mësim në gjuhën maqedonase dhe shqipe) është rreth një e treta për të dy grupet e mësimeve. Megjithatë, për qëllime të hulumtimit, nga kjo përqindje përjashtohen mësime të cilat punojnë në shkollat shumëgjuhëshe, por në objekt ku nuk zhvillohet mësim në gjuhën "tjetër", sepse në rrethana të tilla mundësia e mësimeve të njëres gjuhe mësimore për të bashkëvepruar me mësime të cilat punojnë në gjuhë tjetër është shumë e reduktuar. Prandaj, mësime të cilat punojnë në shkollat të tilla në hulumtim trajtohen si mësime nga shkollat njëgjuhëshe. Me fjalë të tjera, numri i mësimeve shqiptare nga shkollat njëgjuhëshe të përfshirë në krahasim është 659 (69,4% nga gjithsej 950), ndërsa për mësime maqedonase ai numër është 877 (72,1% nga gjithsej 1216). Të gjithë të tjerët konsiderohen si mësime nga shkollat shumëgjuhëshe (291 mësime shqiptare dhe 339 mësime maqedonase).

TABELA NR. 2 Struktura e mostrës së mësimit sipas llojit të shkollës

	MAQEDONAS		SHQIPTAR	
Shkollë njëgjuhëshe	812		629	
Shumëgjuhëshe, por në objekt pa mësimit në gjuhën "tjetër"	65	877 (72,1 %)	30	659 (69,4 %)
Shumëgjuhëshe, në objekt me mësimit në të dyja gjuhët	321		274	
Shumëgjuhëshe, pjesërisht në objekt me mësimit në të dyja gjuhët dhe pjesërisht në objekt me mësimit në një gjuhë	18	339 (27,9 %)	17	291 (30,6 %)

Nga tabela numër 3 shihet se më shumë se gjysma e pjesëmarrësve nga të dyja grupet etnike janë mësimit nënës lëndor. Ndër ta, më e madhe është përqindja e mësimit nënës që japin lëndët: Matematikë, Shkenca Natyrore dhe/ose Informatikë dhe më e vogla e atyre që u takojnë lëndëve të artit, që korrespondon me situatën në popullatë. Analizat shtesë të ekzemplarit tregojnë se një përqindje e vogël e pjesëmarrësve japin mësimit në klasën e parë dhe të katërt dhe se kanë kaluar trajnimin për realizimin e mësimit nënës sipas Konceptit të ri për arsim fillor (18,4% mësimit nënës maqedonas dhe 17,4% mësimit nënës shqiptarë). Në ekzemplar përfshihen edhe mësimit nënës që punojnë me paralele të kombinuara (7.7% e mësimit nënësve shqiptarë dhe 6.9% e mësimit nënësve maqedonas).

TABELA NR. 3 Struktura e mostrës të mësimeve sipas periudhës/
 nivelit në të cilin realizojnë mësime

	MAQEDONAS	SHQIPTAR
Mësimdhënës klasor	537 (44,2 %)	384 (40,4 %)
Mësimdhënës lëndor	679 (55,8 %)	566 (59,6 %)
Gjuhë maqedonase ose Gjuhë shqipe	102	89
Gjuhë angleze ose gjuhë tjetër të huaj	147	130
Matematikë, Shkenca natyrore dhe/ose Informatikë	205	173
Histori, Gjeografi dhe/ose Arsim qytetar	94	73
Arsim figurative ose Arsim muzikor	48	44
Arsim fizik dhe shëndetësor	83	57
	1 216	950

HULUMTIM KUALITATIV

Në hulumtim janë përfshirë mësime nga 39 shkolla fillore, përfshirë: 16 njëgjuhëshe me mësim në gjuhën maqedonase (41%), 10 njëgjuhëshe me mësim në gjuhën shqipe (26%) dhe 13 shumëgjuhëshe me mësim në të dyja gjuhët (33 %). Shkollat e përfshira në hulumtim u përzgjedhën nga tre kategori grupesh (sipas strukturës së pjesëmarrësve sipas gjuhës së mësimit) që morrën pjesë në trajnime për aplikimin e Konceptit të ri për Arsimin Fillor në RMV: grupe njëgjuhëshe (mësimdhënës nga një gjuhë mësimore, maqedonase ose shqipe), grupe të balancuara (numër i balancuar i mësimeve nga gjuha mësimore maqedonase dhe shqipe), grup i pabalancuar (numri dominues i mësimeve nga gjuha mësimore maqedonase ose shqipe).

Në hulumtim kanë marrë pjesë gjithsej 59 mësime, prej të cilëve 16 meshkuj (27.1%) dhe 43 femra (72.9%). Prej tyre, 35 mësime që japin mësim në gjuhën maqedonase (59,3%) dhe 24 mësime që japin mësim në gjuhën shqipe (40,7%). Nga numri i përgjithshëm, 44 ishin mësime të klasës së I dhe IV (74,6 %) dhe 15 mësime lëndor (25,4 %).

Mësime që morrën pjesë në fokus grupe u emëruan nga drejtorët e shkollave me kërkesë të Byrosë për Zhvillimin e Arsimit. I vetmi kriter i specifikuar për përzgjedhjen e mësimeve klasorë ishte që ata të kishin marrë pjesë në trajnimet për realizimin e Konceptit të ri.

REZULTATE

Rezultatet e pyetësorit që tregojnë opinionet dhe qëndrimet e mësimdhënësve janë grupuar rreth sferave të veçanta që janë objekt i hulumtimit dhe janë paraqitur kryesisht në grafikonet që vijojnë. Në shumicën e grafikoneve, janë ballafaquar përqindjet e përgjigjeve të zgjedhura nga mësimdhënësit maqedonas dhe nga mësimdhënësit shqiptarë pjesëmarrës në hulumtim si grupe bartëse për krahasim. Sa herë që është relevante, krahasimi është bërë edhe në bazë të llojit të shkollës ku punojnë mësimdhënësit, kështu që përqindjet e paraqitura pasqyrojnë edhe përgjigjet e mësimdhënësve nga dy nëngrupe (nga shkollat njëgjuhëshe kundrejt atyre shumëgjuhëshe) në suaza të dy grupeve bartëse të përcaktuara nga përkatësia etnike e mësimdhënësve. Në një rast të tillë, përqindjet që pasqyrojnë përgjigjet e grupeve të bartësve, pa nëngrupet, tregohen vetëm në tekst. Për disa nga pyetjet, përqindjet e përgjigjeve janë paraqitur në tabela dhe kjo është bërë atëherë kur paraqitja grafike nuk kontribuon në paraqitjen më të qartë të rezultateve. Dallimet që konstatohen në tekst mbështeten nga tregues të përshtatshëm statistikor – më së shpejti kanë rezultuar si dallime të rëndësishme statistikore të konstatuara përmes testit Chi-square për pavarësi. Në rastet kur ka pasur nevojë për përcaktimin e lidhjes midis përgjigjeve të disa pyetjeve, është llogaritur edhe një koeficient korrelacioni (Spearman's rho).

Rezultatet e shkallës së qëndrimeve shfaqen grafikisht përmes mjediseve aritmetike të nxjerra si masa mesatare të secilit pohim veç e veç dhe të të gjitha pohimeve bashkë. Mesataret e fituara aritmetike për mësimdhënësit shqiptarë dhe mësimdhënësit maqedonas janë krahasuar me një test adekuat statistikor (t-test për grupet e pavarura) që të definohen dallimet ndërmjet dy grupeve të mësimdhënësve në gatishmërinë për të pranuar dhe respektuar realitetin multietnik të vendit tonë. Gjatë kryqëzimit të masës totale të shkallës me përgjigjet e pyetjeve individuale nga pyetësi, janë përdorur teste statistikore shtesë për të përcaktuar lidhjen ndërmjet orientimit etno-kombëtar të matur nga shkalla dhe treguesve individual të zbuluara nga pyetësi.

ZHVILLIM TË KOMPETENCAVE
NDËRKULTURORE TE
MËSIMDHËNËSIT
E ARSIMIT FILLOR

Rezultatet kualitative nga fokus grupet, në formë të përmbledhjes së deklarimeve, të mbështetura me citate të pjesëmarrësve, grupohen sipas tematikës që e mbulojnë dhe janë prezantuar menjëherë pas rezultateve kuantitative të fituara nga aplikimi i pyetësorit, të cilat i përkasin të njëjtës fushë të hulumtimit. Në këtë mënyrë jepet një pasqyrë e plotë e rezultateve të fituara nga të gjitha fushat të mbuluara nga hulumtimi.

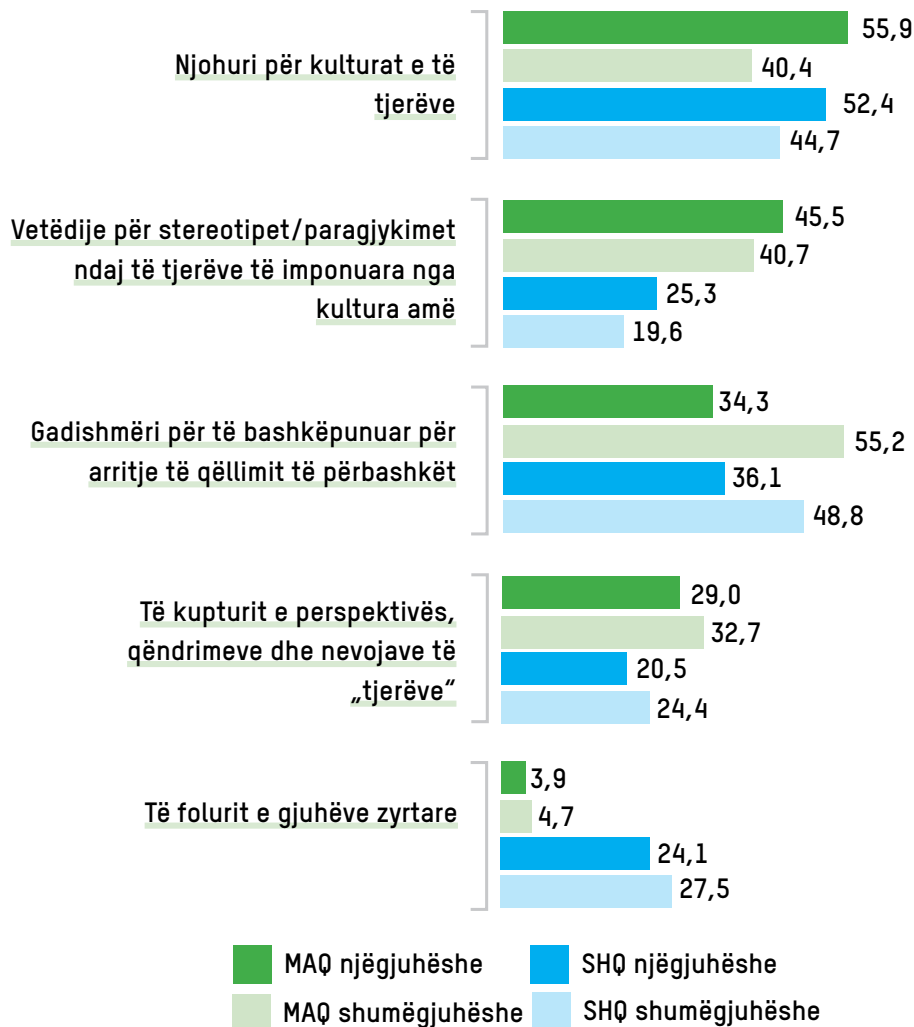

1 KOMPETENCA NDËRKULTURORE

HULUMTIM KUANTITATIV

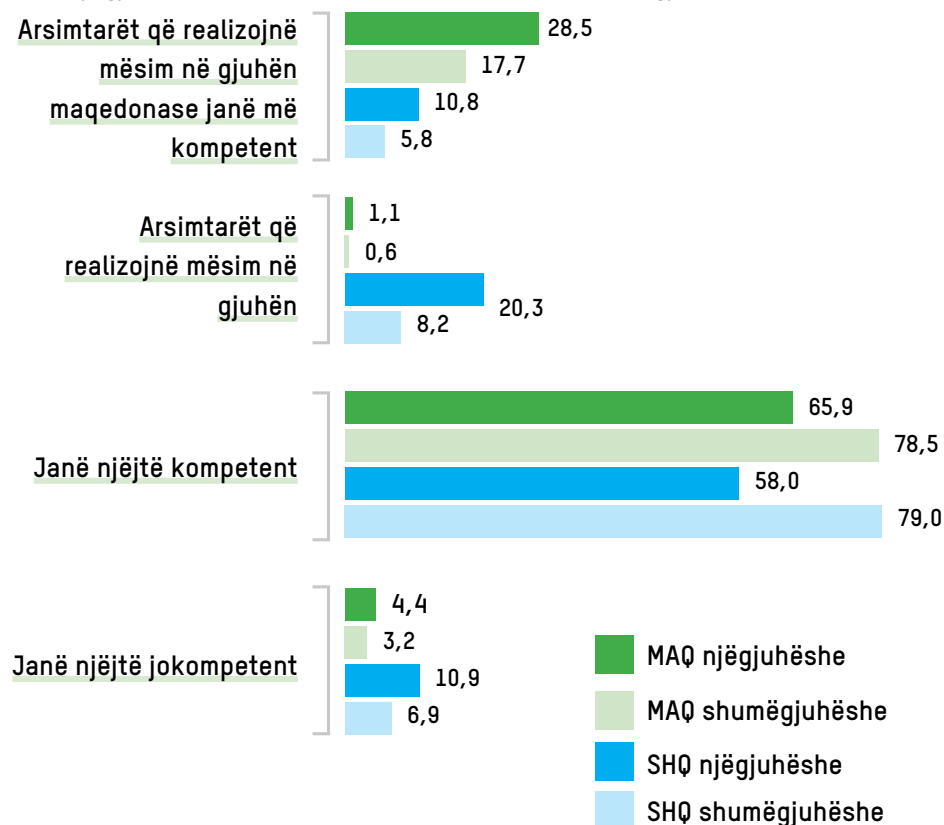
Në pyetjen: *Cilat nga kompetencat e dhëna ndërkulturore konsideroni se janë më të rëndësishmet për mësimdhënësit në vendin tonë?*, gjysma e mësimdhënësve maqedonas dhe mësimdhënësve shqiptarë zgjodhën njohjen e kulturës së bashkësive të tjera etnike që jetojnë në Republikën e Maqedonisë së Veriut, ndërsa 40% e njerës dhe tjetrës palë janë pajtuar se ajo është gatishmëria për të bashkëpunuar me mësimdhënës nga një gjuhë tjetër mësimore për arritjen e një qëllimi të përbashkët. Vështrimi i rezultateve të dhëna në grafikun 1.1. tregon se këto dy përgjigje të ofruara preferohen ndryshe nga mësuesit e shkollave njëgjuhëshe dhe mësuesit e shkollave shumëgjuhëshe, kështu që për një përqindje shumë më të madhe të mësimdhënësve (si shqiptarë ashtu edhe maqedonas) nga shkollat shumëgjuhëshe, gatishmëria për bashkëpunim ndëretnik është më e rëndësishme, ndërsa, nga ana tjetër. Pra, për një numër më të madh të mësimdhënësve nga të dyja etnitë që punojnë në shkollat njëgjuhëshe, njohja e kulturës së bashkësive tjera etnike është më e rëndësishme.

GRAFIKONI 1.1. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Cilat nga kompetencat ndërkulturore të renditura i konsideroni si më të rëndësishme për mësimitdhënësit në vendin tonë? (2 zgjedhje të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Nga grafikoni 1.1. vihat re se dallimet në zgjedhjen e bërë për tre opsionet e tjera janë kryesisht të determinuara etnikisht. Në të njëjtën kohë, është konstatuar dallim i madh kur bëhet fjalë për ndërgjegjësimin për stereotipet dhe paragjykimet ndaj të tjerëve të imponuara nga bashkësia e tyre etnike, që është shumë më tepër te mësimitdhënësit maqedonas (44,2%) sesa te mësimitdhënësit shqiptarë (23,6%), dhe shumë më i madh në lidhje me të folurit në gjuhë maqedonase dhe shqipe (si gjuhë zyrtare në vend), që e kanë zgjedhur një e katërta e mësimitdhënësve shqiptarë (25,2%), kundrejt një përqindjeje të pakonsiderueshme të mësimitdhënësve maqedonas (4,1%). Nga ana tjetër, shikimi përmes perspektivës së të tjerëve duke kuptuar qëndrimet dhe nevojat e tyre është një opsion i preferuar për 30% të mësimitdhënësve maqedonas dhe për 21,7% të mësimitdhënësve shqiptarë.

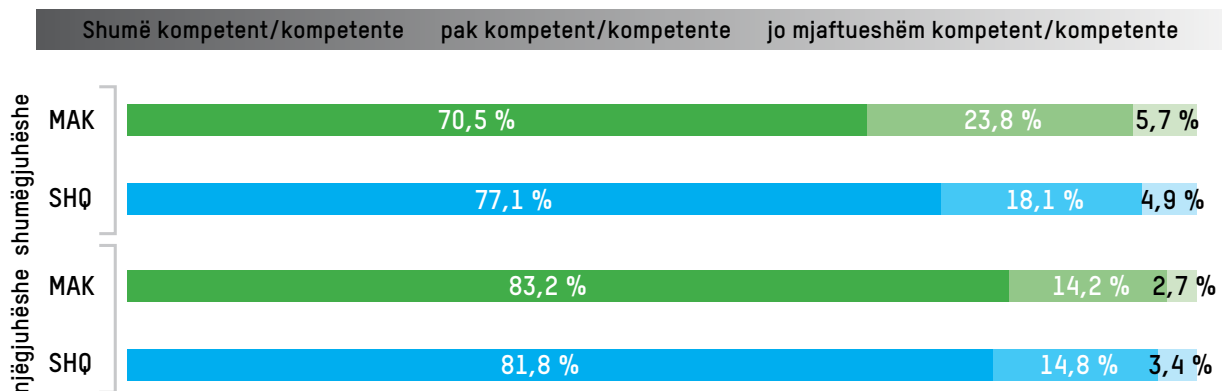
Rreth dy të tretat e mësimitdhënësve shqiptarë (64.4%) dhe maqedonas (69.4%) besojnë se mësimitdhënësit në arsimin fillor të të dyja gjuhëve kanë kompetenca ndërkulturore, edhe atë në nivel të barabartë. Nga rezultatet në grafikun 1.2. shihet se ky mendim është dukshëm më i përhapur tek mësimitdhënësit e të dyja etnive që punojnë në shkollat fillore shumëgjuhëshe sesa tek ata të atyre njëgjuhëshe. Shumë më e ulët është përqindja e atyre që konsiderojnë se mësimitdhënësit e të dyja gjuhëve janë njësoj jokompetent, por në mesin e tyre mësimitdhënësit shqiptarë janë më të pranishëm (9,7%, kundrejt 4,1% mësuesit maqedonas), më të përfaqësuar janë mësimitdhënësit shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe. Nga ana tjetër, nuk është për t'u anashkaluar përfaqësimi i mësimitdhënësve që konsiderojnë se kolegët e gjuhës së "tyre" mësimore janë më kompetentë se ata të gjuhës së "tjetrit". Në favor të mësimitdhënësve në gjuhën maqedonase ishin 25,5% e mësimitdhënësve maqedonas dhe 9,3% e mësimitdhënësve shqiptar, ndërsa 16,6% e mësimitdhënësve shqiptar ishin në favor të mësimitdhënësve të gjuhës shqipe, krahasuar me 1% të pakonsiderueshme të mësimitdhënësve maqedonas. Nga rezultatet në grafikun shihet se ky mendim është shumë më i përhapur te mësimitdhënësit e shkollave njëgjuhëshe sesa te mësuesit e shkollave shumëgjuhëshe.

GRAFIKONI 1.2. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Si do t'i vlerësonit kompetencat ndërkulturore të mësimitdhënësve në arsimin fillor në vendin tonë? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Kur bëhet fjalë për vlerësimin e kompetencave të tyre ndërkulturore, një shumicë e madhe e mësimitdhënësve maqedonas (74%) dhe mësimitdhënësve shqiptarë (78.5%) e perceptojnë veten si shumë kompetentë, një përqindje shumë më

e vogël si disi kompetent (21.1% e mësimitdhënësve maqedonas dhe 17.1 % e mësimitdhënësve shqiptarë) dhe më pak të përfaqësuar janë ata që thonë se janë jomjaftueshëm kompetent (4,9% e mësimitdhënësve maqedonas dhe 4,4% e mësimitdhënësve shqiptar). Rezultatet e grafikoni 1.3. konfirmojnë pritshmërinë se përqindja e mësimitdhënësve të të dyja etnive që e konsiderojnë veten shumë kompetentë është më e lartë në mesin e atyre që punojnë në shkolla shumëgjuhëshe, sesa në mesin e atyre që punojnë në shkolla njëgjuhëshe. Në të njëjtën kohë, nuk duhet anashkaluar dallimi mes mësimitdhënësve shqiptarë dhe maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe, gjë që është në favor të mësimitdhënësve shqiptar, që nuk është për t'u habitur duke pasur parasysh se një pjesë e madhe e numrit të përgjithshëm të mësimitdhënësve maqedonas nga kjo lloj shkolle vijnë nga pjesë të vendit me një përfaqësim të vogël dhe/ose të parëndësishëm të popullsisë shqiptare.

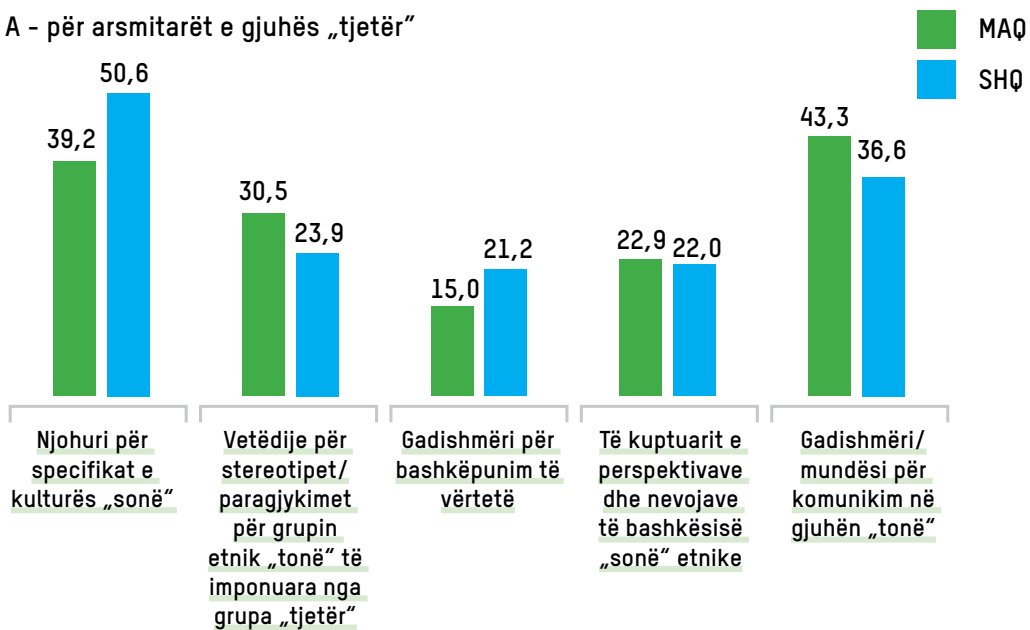

GRAFIKONI 1.3. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Si do t'i vlerësonit kompetencat tuaja personale ndërkulturore? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

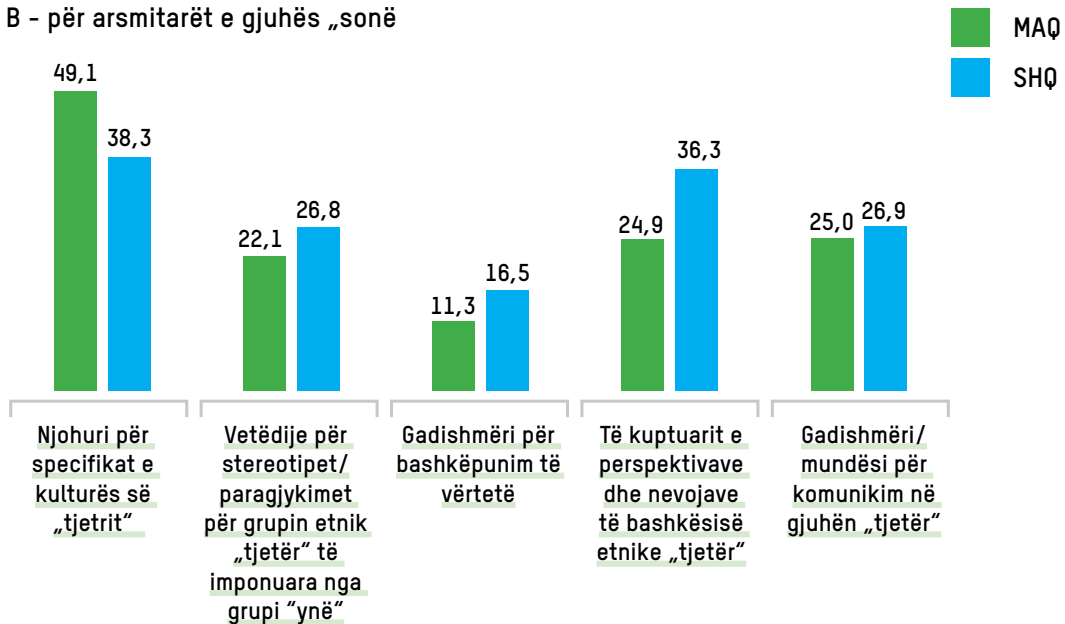
Në grafikoni 1.4. janë paraqitur rezultatet që pasqyrojnë mendimin e mësimitdhënësve nga të dyja etnitë lidhur me kompetencat ndërkulturore që u mungojnë mësimitdhënësve nga gjuha "tjetër" e mësimitdhënies dhe mësimitdhënësve të gjuhës "së tyre" mësimore. Kur të krahasohen rezultatet e dy grafikoneve, do të vërehet se një përqindje e barabartë e pjesëmarrësve maqedonas dhe shqiptarë besojnë se mësimitdhënësit e gjuhës maqedonase nuk kanë njohuri të mjaftueshme për kulturën shqiptare, ndërsa dukshëm më e vogël, por përqindje e barabartë nga pjesëmarrësit nga të dyja etnitë, besojnë se mësimitdhënësit e gjuhës shqipe nuk kanë njohuri të mjaftueshme të kulturës maqedonase. Një gjetje tjetër interesante i referohet gatishmërisë, pra mundësisë së komunikimit në gjuhën e "tjetrit". Një përqindje e konsiderueshme (mbi 40%) e mësimitdhënësve maqedonas besojnë se mësimitdhënësit e gjuhës shqipe nuk mundën ose nuk dëshirojnë të komunikojnë në gjuhën maqedonase dhe përafërsisht e njëjta përqindje e mësimitdhënësve shqiptarë pohojnë të njëjtën gjë për mësimitdhënësit e gjuhës maqedonase kur bëhet fjalë për komunikimin në gjuhën shqipe. Vetëm një e katërta e mësimitdhënësve nga të dyja bashkësitë etnike e shohin një mangësi të tillë të mësimitdhënësit në gjuhën "e tyre" të mësimitdhënies.

Në të njëjtën kohë, nga grafiku 1.4. mund të shihet gjithashtu se përqindja më e vogël e mësimitdhënësve maqedonas tregoi mungesën e vullnetit për të bashkëpunuar me mësimitdhënësit nga gjuha "tjetër" e mësimit si mungesë e kompetencës ndërkulturore të mësimitdhënësve maqedonas dhe shqiptarë. Përveç njohjes së pamjaftueshme të specifikave të kulturës maqedonase, një pjesë e konsiderueshme e mësimitdhënësve shqiptarë besojnë se kolegët në gjuhën e tyre mësimore nuk mund t'i shohin gjërat nga perspektiva e bashkësisë etnike maqedonase sepse nuk i kuptojnë mjaftueshëm qëndrimet dhe nevojat e tyre. Nga ana tjetër, një përqindje e konsiderueshme e mësimitdhënësve maqedonas fajësojnë kolegët e tyre nga mësimitdhënësia në gjuhën shqipe për mungesë të vetëdijes se komuniteti i tyre kulturor/etnik imponon stereotipe dhe paragjykime mbi komunitetin etnik maqedonas, përderisa kjo përqindje është më e lartë se përqindja e mësimitdhënësve maqedonas që qortojnë kolegët e tyre të mësimitdhënësies në gjuhën maqedonase për mungesën e një vetëdije të tillë kur bëhet fjalë për stereotipet dhe paragjykimet ndaj shqiptarëve.

A - për arsimtarët e gjuhës „tjetër“

B - për arsimtarët e gjuhës „sonë

GRAFIKONI 1.4. (A и B): Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve të pyetjeve: Cila nga kompetencat e mëposhtme ndërkulturore u mungojnë më shumë mësimitdhënësve të gjuhës “tjetër” të mësimit? (A) dhe cilat nga kompetencat e mëposhtme ndërkulturore u mungojnë mësimitdhënësve nga gjuha “e tyre” mësimore? (B) - (nga 2 opsione të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike

HULUMTIMI KUALITATIV

Në Fokus grupet u diskutua kryesisht mbi nevojën për të zhvilluar kompetenca ndërkulturore të mësimitdhënësve për vetë mësimitdhënësit dhe për nxënësit e tyre. Pjesëmarrësit besojnë se kompetencat ndërkulturore të mësimitdhënësve kontribuojnë në realizimin e suksesshëm të procesit arsimor. Sipas përgjigjeve të marra, mësimitdhënësit me kompetenca ndërkulturore konsiderohen të jenë më të ndjeshëm ndaj diversitetit, si dhe më të suksesshëm në ndërtimin e qëndrimeve të përshtatshme dhe zhvillimin e vlerave të nxënësve kur bëhet fjalë për respektimin e diversitetit. Mësuesit nga shkollat shumëgjuhëshe e shohin rëndësinë e kompetencave ndërkulturore përmes zbatimit të tyre praktik në punën e përditshme në mjedisin shkollor. Gjegjësisht, ata e perceptojnë dobinë e tyre në komunikimin me nxënës nga bashkësitë e ndryshme etnike. Disa nga pjesëmarrësit argumentojnë se kompetencat ndërkulturore të mësimitdhënësve do të kontribuonin më së shumti në shkollat e përziera etnike, për të parandaluar dhe tejkaluar problemet e natyrës etnike.

” Do i kushtonim rëndësi diversitetit, qëndrimeve, vlerave, opinioneve... Ato që do të prisnim nga fëmijët. Stili i komunikimit që përdoret... Do të jemi më të ndjeshëm ndaj diversitetit. Nxënësit do të shikojnë nga mësimitdhënësi [fëmër, maqedonase].”

” Jemi përballë situatave të ndryshme, për shembull, dy nxënës, një maqedonas dhe një shqiptar, zihen për gjërat më të thjeshta, le të themi gjatë pushimit të madh. Ato kompetenca na ndihmojnë si të shpjegojmë, të veprojmë që të mos ketë paragjykimë se i pari që kalon nuk ka rëndësi nëse është maqedonas apo shqiptar [femër, shqiptar].”

” Nuk do të ketë incidente të pakëndshme në mjedise të përziera”. Përfitimi më i madh në shkollat e përziera... Dhe aty do të ketë mirëkuptim të ndërsjellë dhe do të jemi të lirë nga problemet [mashkull, maqedonas].”

Për nxënësit, është e dobishme që mësime të kenë kompetenca ndërkulturore sepse kompetenca të tilla do të kontribuojnë në përgatitjen e nxënësve për bashkëjetesë me bashkësitë e tjera etnike në vend, duke thyer stereotipet, duke reduktuar paragjykimet dhe duke pranuar të tjerët që janë të ndryshëm nga ata.

” Njohja me njëri-tjetrin dhe njohja e zakoneve janë parakusht për respekt dhe ngushtohet hapësira për manipulime, paragjykimë dhe tabu... Ik nga ato, nga muslimanët apo kaurë [femër, maqedonase].”

” Fëmijët kanë mendimin e tyre negativ ndaj njerëzve nga bashkësia tjetër etnike... Do të takohen diku... Më mirë do të gjinden në atë që i pret në jetë [mashkull, maqedonas].”

Sipas përgjigjeve të pjesëmarrësve, kompetencat ndërkulturore të mësimeve janë të rëndësishme për të siguruar funksionimin e shoqërisë multikulturore, njohjen reciproke, respektimin dhe pranimin e bashkësive etnike që jetojnë në vendin tonë. Kjo do të thotë një shoqëri e shëndetshme, e qëndrueshme dhe e hapur.

” Sa më të mirë nxënësit, aq më mirë shoqëria, ata janë të lidhur me njëri-tjetrin... Marrëdhënie më të mira mes komuniteteve të ndryshme [mashkull, shqiptar].”

” Përfitim për shoqërinë do të ishin njerëzit që janë të hapur ndaj komuniteteve të tjera, jo të gjithë do të kufizohen vetëm brenda grupit të tyre. Kështu, të gjithë do të jetonin në harmoni më të madhe [femër, shqiptare].”

” Ndërtimi i bashkëjetesës, tejkalimi i paragjykimëve, stereotipeve, tabuve... Të ndërtohet bashkëjetesa... Të ndërtohet bashkëjetesa dhe të kemi kushte për të jetuar në paqe dhe mirëkuptim [femër, maqedonase].”

Mësime të kenë kompetenca ndërkulturore mund të zhvillojnë të njëjtat kompetenca të nxënësit duke i njohur nxënësit me historinë dhe kulturën e bashkësive të tjera etnike në vendin tonë, por nëse kjo bëhet me qasje pozitive. Gjithashtu, pjesëmarrësit deklarojnë se është e rëndësishme që mësime të kenë kompetencat ndërkulturore përmes të folurit joverbal dhe kontaktit me pjesëtarët e bashkësive të tjera etnike.

” Nëse mësuesi përdor fjalë të bukura për palën tjetër... Ai bashkëpunim është i nevojshëm nëse duam të jetojmë në paqe me të tjerët... Nuk duhet të ushqejmë negativitetin se nuk kemi nevojë për gjuhën... Duhet të përgatisim fëmijët ta mësojnë gjuhën, të njohin kulturën e tjetrit [femër, shqiptare].”

- ” Fjala e gjallë e mësuesit është e rëndësishme. Mësuesja nuk duhet të paragjykohet... Fëmijët lexojnë edhe gjuhën e trupit të mësueses [femër, maqedone].”
- ” Shembulli personal është mënyra më e mirë... Komunikimi me një mësues nga një etni tjetër... Ata e shohin atë dhe veprojnë njësoj [femër, maqedonase].”
- ” Ne jemi vërtet mësues, por jemi edhe si shoferë autobusi, ku i orientojmë, aty shkojnë [mashkull, shqiptar].

Disa nga pjesëmarrësit bëjnë dallime për efikasitet më të madh në mënyrën e zhvillimit të kompetencave ndërkulturore mes nxënësve, varësisht nga fakti nëse mjedisi është etnikisht homogjen apo heterogjen. Integrimi i elementeve ndërkulturore në përmbajtjet e lëndëve të rregullta mësimore shihet si mënyra më efikase për transferimin e kompetencave në shkollat njëgjuhëshe. Zbatimi i aktiviteteve të përbashkëta jashtëshkollore me nxënës të një gjuhe “tjetër” mësimore është deklaruar si një mënyrë praktike shtesë për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore midis nxënësve në shkollat shumëgjuhëshe.

- ” Mësues nga një mjedis ku nuk ka nxënës të etnive të tjera... Bëhet përmes përmbajtjeve që përpunohen... Si do të prezantohen përmbajtjet... Kur të vijë festa fetare e Bajramit, ndalemi në përpunimin e përmbajtjeve të tilla. Ne vizitojmë objektet fetare nga një bashkësi tjetër fetare... Sidomos kur mjedisi nuk është i përzier [femër, maqedonase].”
- ” Së pari, kurrikula dhe tekstet shkollore kontribuojnë në njohjen e komuniteteve deri diku... Edhe pse pala tjetër pozicionohet si superiore dhe nuk është gjithmonë e gatshme të mësojë më shumë për ne... [femër, shqiptare].”
- ” Bashkëpunimi i përbashkët me mësuesin dhe fëmijët e tjerë... Zhvillohen kompetencat e fëmijëve... Bashkëpunimi i përbashkët me etnitë e tjera, por edhe ne vet individualisht me fëmijët tanë [femër, maqedonase].”
- ” Mund të organizohen ekspozita, shfaqje... Shkollat duhet të vizitohen [femër, shqiptare].”

Mjedisi i afërt i jetesës ka kontribuar në masën më të madhe në zhvillimin e kompetencave ndërkulturore mes mësuesve. Për shumicën e tyre është lagjja e përzier, ndërsa për një numër të vogël është ambienti i përzier i punës. Disa nga pjesëmarrësit fituan kompetenca ndërkulturore gjatë shkollimit të tyre.

- ” Unë jam rritur në një lagje të përzier, në një fqinjësi të përzier. Unë dhe gjyshja ime shkuam për vizitë, në dasma [femër, maqedonase].”
- ” Kam studiuar në Shkup, pastaj ka pasur bojkote, por ne kishim marrëdhënie të mira, shoqëroheshim me kolegë maqedonas [femër, shqiptare].”

Mësuesit kanë mendime të ndara nëse është më e rëndësishme në shkollë që nxënësit të mësojnë të respektojnë komunitetin e tyre etnik, të respektojnë të tjerët apo të respektojnë RMV-në si një shtet i përbashkët për të gjithë. Shumica e më-

simdhënësve theksojnë se është më e rëndësishmja të mësohet për bashkësinë e vet etnike, sepse me njohjen dhe respektimin e vetvetes kontribuohet në respektimin e të tjerëve, e me këtë edhe të shtetit.

” Në fillim për të tyren, dhe më pas do të mësojnë të respektojnë të gjithë të tjerët [femra, maqedonase].”

” Tënden, nëse vlerëson dhe respekton veten... Ti vendos një vlerë me të cilën do të respektosh të tjerët dhe në fund vendin [mashkull, maqedonas].”

” Meqenëse nuk kemi njerëz nga grupet e tjera, së pari ata duhet të mësojnë të respektohen mes vete [femër, shqiptare].”

Disa nga pjesëmarrësit argumentojnë se respekti për shtetin është më i rëndësishëm sepse përfshin respektin për veten dhe respektin për komunitetet e tjera etnike që janë pjesë e shtetit.

” Nëse respektohet shteti... Sistemi i vlerave... Se çdo individ ka të njëjtat të drejta, dhe kjo do të thotë se ata respektojnë veten dhe të tjerët [mashkull, maqedonas].”

” Mendoj që të tre, por me fokus tek e treta... Këtu jemi të gjithë shqiptarë, por duhet të pranojmë që jetojmë në Republikën e Maqedonisë dhe është atdheu ynë [femër, shqiptare].”

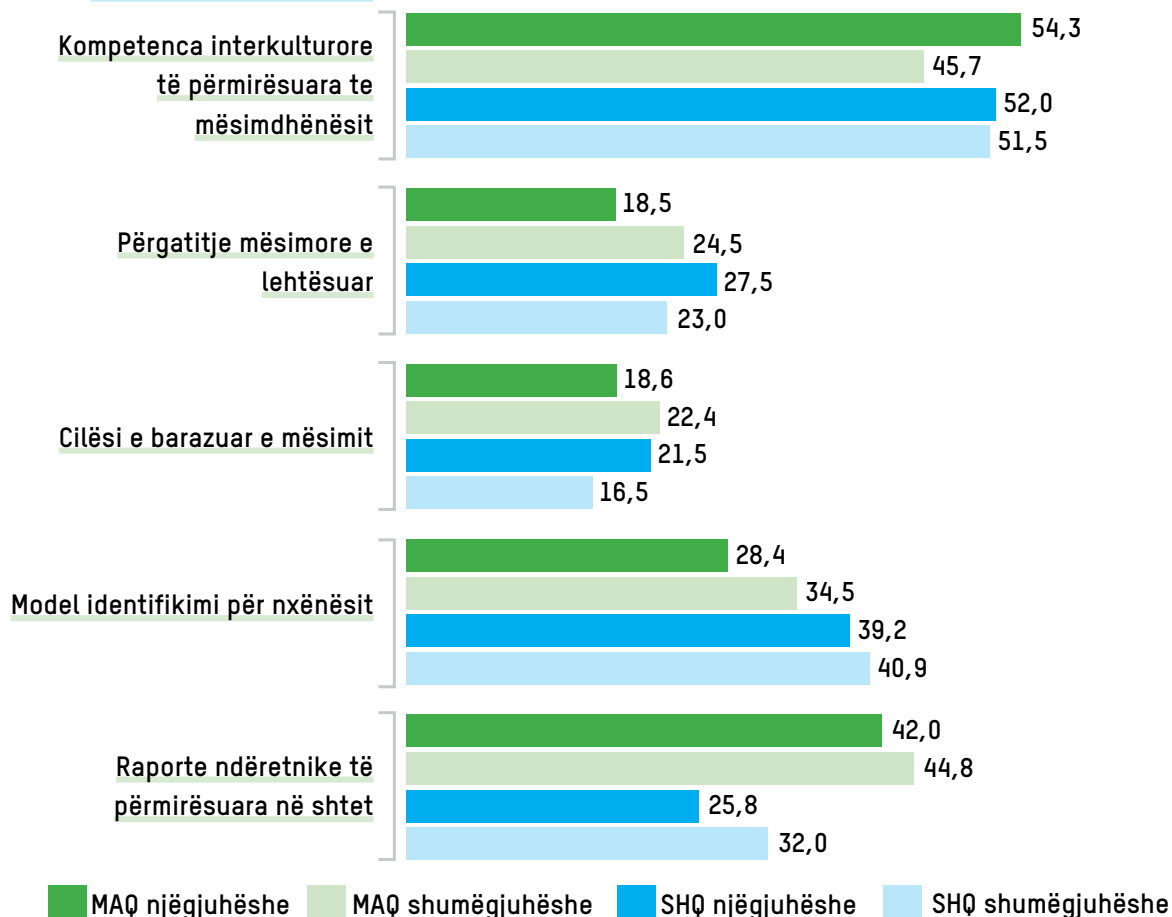
2

BASHKËPUNIMI PROFESIONAL

mes mësimeve
nga gjuha mësimore
maqedonase dhe shqipe

HULUMTIM KUANTITATIV

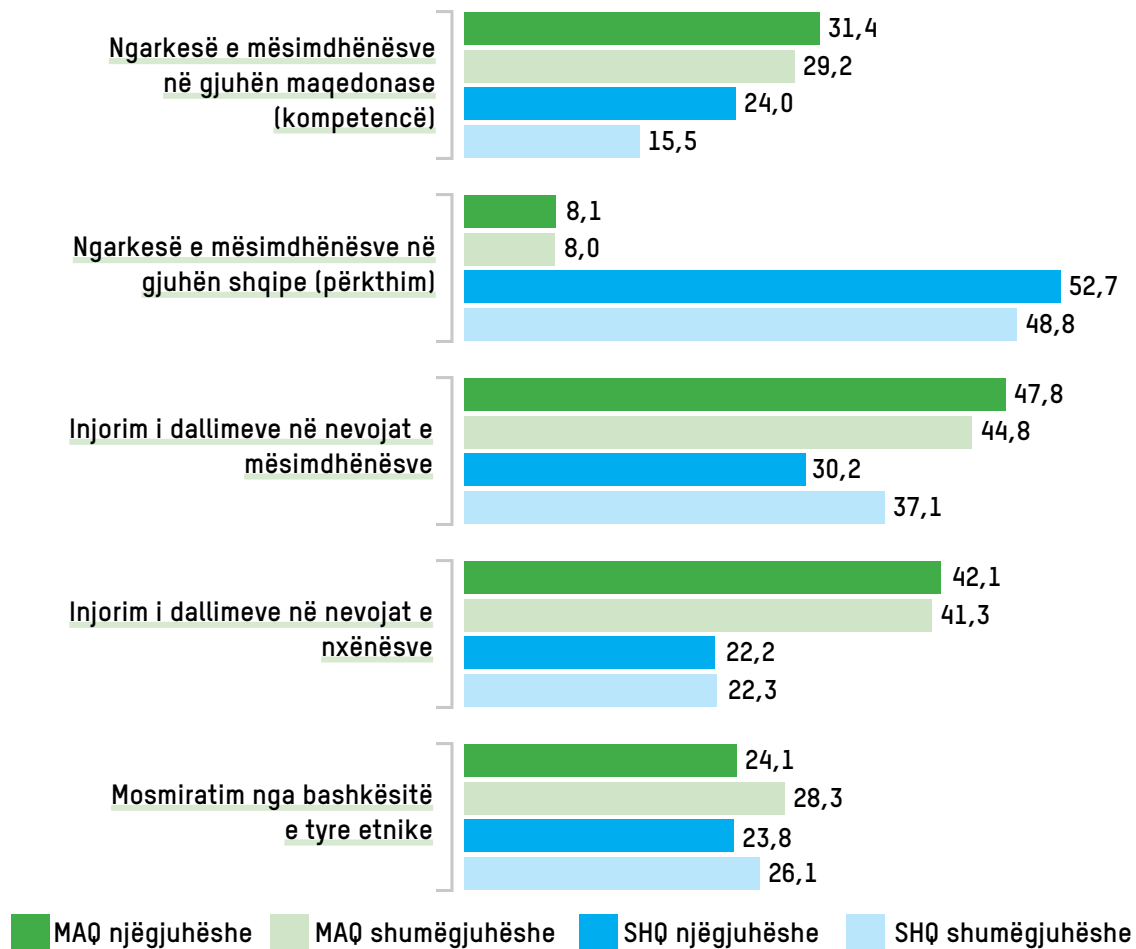

GRAFIKONI 2.1. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Cilat do të ishin përfitimet nga sigurimi i bashkëpunimit të vazhdueshëm në planifikimin e përbashkët të mësimeve mes mësimeve maqedonase dhe shqiptare? (2 opsione të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Gjysma e mësimitdhënësve nga të dyja bashkësitë etnike (51,9% e mësimitdhënësve shqiptarë dhe maqedonas) theksuan se përmirësimi i kompetencave ndërkulturore tek mësimitdhënësit e gjuhës mësimore maqedonase dhe shqipe është përfitim i bashkëpunimit të vazhdueshëm ndërmjet mësimitdhënësve të dy gjuhëve mësimore në planifikimin e përbashkët të mësimitdhënies. Kur merret parasysh edhe lloji i shkollës (grafikoni 2.1.), mund të konstatohet se një këndvështrim i tillë është më dominues tek mësimitdhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe sesa tek ata nga shkollat shumëgjuhëshe. Në rradhë sipas renditjes, sipas përqindjes së zgjedhjeve të mësimitdhënësve maqedonas, është përgjigja që tregon se një bashkëpunim i tillë, shikuar në afat më të gjatë, çon në përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike në nivel të gjithë vendit (42,8%), me të cilën pajtohet një përqindje shumë më e vogël e mësimitdhënësve shqiptarë (27.7%), ndër të cilët ka edhe dallime të theksuara të përcaktuara nga lloji i shkollës, në favor të mësimitdhënësve shqiptarë nga shkollat shumëgjuhëshe (grafikoni 2.1.).

Dallime ndëretnike janë konstatuar edhe për zgjedhjen e alternativës sipas së cilës bashkëpunimi do t'u ofronte nxënësve një model të mirë identifikimi që do të ndihmonte integrimin ndëretnik përmes arsimit, të cilin e zgjodhën 39,7% e mësimitdhënësve shqiptarë dhe 30,1% e mësimitdhënësve maqedonas. Në të njëjtën kohë, nuk është konstatuar dallim mes mësimitdhënësve të dy etnive që punojnë në shkolla njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe (grafiku 2.1). Shumë më e vogël është përqindja e mësimitdhënësve nga të dyja etnitë që kanë përzgjedhur dy alternativat e tjera si përfitime të bashkëpunimit, me çka për mundësinë që planifikimi i përbashkët i mësimitdhënies mund të kontribuojë në barazimin e cilësisë së mësimitdhënies janë deklaruar 19,7% e mësimitdhënësve maqedonas dhe 20% e mësimitdhënësve shqiptarë, ndërsa, nga ana tjetër, 20,1% e mësimitdhënësve maqedonas dhe 26,1% e arsimtarëve shqiptarë kanë vendosur për opSIONIN se një bashkëpunim i tillë do të lehtësojë përgatitjet e tyre mësimore.

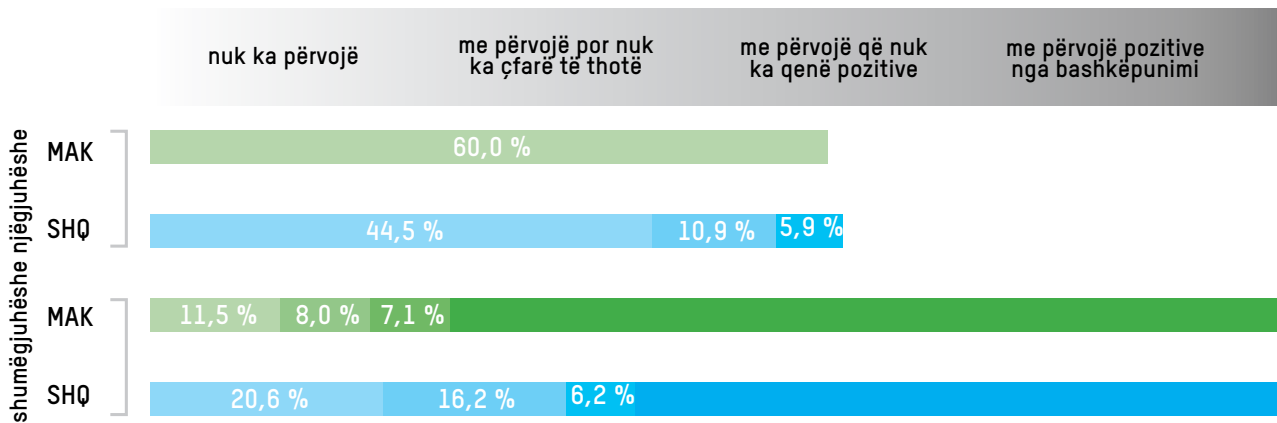

GRAFIKONI 2.2. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve të pyetjes: Cilat do të ishin anët negative të bashkëpunimit të inkurajuar sistematikisht në planifikimin e përbashkët të mësimdhënies? (2 zgjedhje të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Kur bëhet fjalë për mendimin në lidhje me aspektet negative të planifikimit të përbashkët të mësimdhënies, dallimet ndëretnike janë zbuluar pothuajse në të gjitha alternativat e ofruara, pavarësisht nga lloji i shkollës ku punojnë mësimdhënësit (grafikoni 2.2.). Në të njëjtën kohë, gjysma e mësimdhënësve shqiptarë (51,5%) e shohin problemin në ngarkesën shtesë të mësimdhënësve të gjuhës shqipe me përkthim, të cilën vetëm një pjesë e pakonsiderueshme e mësimdhënësve maqedonas (8,1%) e shohin si disavantazh. Shumica e mësimdhënësve maqedonas besojnë se planifikimi i përbashkët do ta bënte të pamundur marrjen parasysh të nevojave të ndryshme të mësimdhënësve nga dy gjuhët e mësimdhënies (47%, kundrejt 32,3% të mësimdhënësve shqiptarë), respektivisht nevojat e ndryshme të nxënësve nga dy gjuhët e mësimdhënies (41,9 %, kundrejt 22,2 % të mësuesve shqiptarë). Në të njëjtën kohë, dallim i madh ndëretnik është konstatuar në perceptimin e ngarkesës së punës së mësimdhënësve të gjuhës maqedonase, që rezulton nga kompetenca e tyre më e madhe në planifikimin dhe zbatimin e mësimin. Për këtë janë deklaruar 30,8% e mësimdhënësve maqedonas dhe 21,4% e mësim-

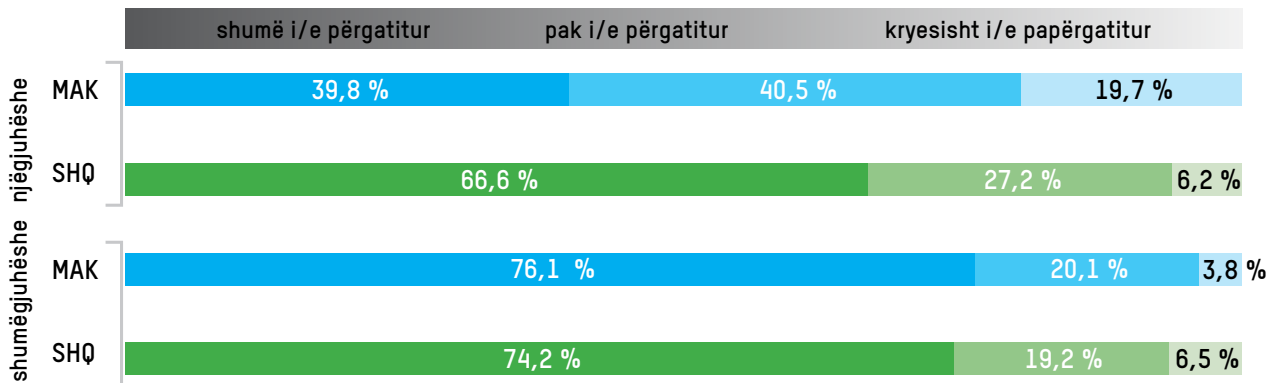
dhënësve shqiptarë, ku pjesë më e madhe në përqindjen e mësimdhënësve shqiptarë janë mësuesit nga shkollat njëgjuhëshe. Përqindja e mësimdhënësve nga të dyja etnitë (24,5% e mësimdhënësve shqiptarë dhe 25,2% e mësimdhënësve maqedonas) që shohin pengesë për bashkëpunim në mosmiratimin nga komunitetet e tyre etnike/gjuhësore është mjaft e lartë.

GRAFIKONI 2.3. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Si do ta vlerësonit përvojën tuaj të bashkëpunimit me mësimdhënësit e gjuhës “tjetër” të mësimdhënies? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Kur bëhet fjalë për përvojën e mëparshme të bashkëpunimit “ndërgjuhësor”, dallimet janë evidente në lidhje me përkatësinë etnike, e aq më tepër në lidhje me llojin e shkollës (grafikoni 2.3.). Krahasimi në bazë etnike tregon se përqindja është më e lartë te mësimdhënësit maqedonas (46.5%, kundrejt 37.2% të mësimdhënësve shqiptarë), që pritet duke pasur parasysh se në mesin e tyre ka mësimdhënës që punojnë në shkollat njëgjuhëshe që ndodhen në komunat në të cilat nuk ka shkolle me mësim në gjuhën shqipe. Nëse merren parasysh vetëm mësimdhënësit që kanë pasur përvojë bashkëpunimi me mësimdhënës të gjuhës “tjetër” të mësimdhënies, do të shihet se për një shumicë dërrmuese të tyre një përvojë e tillë ka qenë pozitive (për 70,5% të mësimdhënësve shqiptarë dhe për 73,1% të mësimdhënësve maqedonas).

Rezultatet e grafikoni 2.3. konfirmojnë pritjet se një përqindje më e madhe e mësimdhënësve që punojnë në shkolla me mësim në gjuhën maqedonase dhe shqipe kanë pasur përvojë me bashkëpunim “ndërgjuhësor”, krahasuar me mësimdhënësit e shkollave njëgjuhëshe. Mirëpo, është interesante të theksohet se në mesin e atyre që kanë pasur njëfarë bashkëpunimi me mësimdhënësit e gjuhës “tjetër” mësimore, dominojnë mësimdhënësit që kanë pasur përvojë pozitive (73,1% e mësimdhënësve maqedonas dhe 70,5% e mësimdhënësve shqiptarë), ndërsa mes mësimdhënësve me përvojë pozitive janë maqedonasit më të përfaqësuar nga shkollat shumëgjuhëshe (83%, kundrejt 71,9% të shqiptarëve), dhe më pak të përfaqësuar janë maqedonasit nga shkollat njëgjuhëshe (64,7%, kundrejt 71,9% të shqiptarëve).

GRAFIKONI 2.4. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Si do ta vlerësonit gatishmërinë tuaj personale për të bashkëpunuar profesionalisht me mësimdhënësit e gjuhës “tjetër” mësimore? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Sipas rezultateve të paraqitura në grafikonin 2.4., rreth tre të katërtat e mësimdhënësve maqedonas dhe shqiptarë që punojnë në një shkollë me mësim në të dyja gjuhët janë shumë të gatshëm për bashkëpunim profesional me mësimdhënësit e gjuhës “tjetër”. Nga ana tjetër, përqindja e mësimdhënësve shqiptarë nga shkollat njëgjjuhëshe me mësim në gjuhën shqipe, të cilët deklaruan se janë shumë të gatshëm për bashkëpunim “ndërgjuhësor”, është shumë më e lartë se përqindja e mësimdhënësve maqedonas që punojnë në shkollat njëgjjuhëshe me gjuhën mësimore maqedonase. Edhe pse në mesin e mësimdhënësve maqedonas nga shkollat njëgjjuhëshe ka një përfaqësim të lartë të atyre që janë pak të përgatitur për bashkëpunim profesional me mësimdhënësit e gjuhës shqipe, megjithatë, në mesin e tyre ka edhe një përqindje të konsiderueshme të mësimdhënësve të cilët janë kryesisht të papërgatitur për bashkëpunim profesional me mësimdhënësit e gjuhës mësimore shqipe.

TABELA NR. 2.1 Rezultatet e kryqëzimit të përgjigjeve të pyetjeve në lidhje me përvojën personale të bashkëpunimit me mësimdhënësit nga gjuha “tjetër” e mësimdhënies dhe gatishmëria personale për bashkëpunim profesional të këtij lloji (e shprehur në përqindje)¹

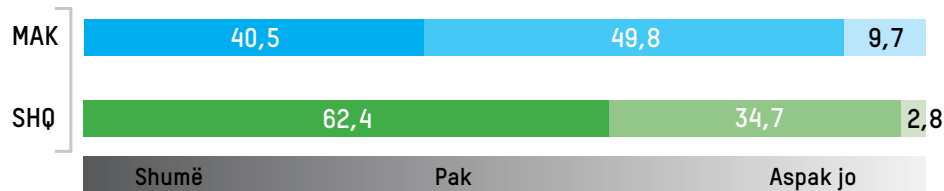
	Shumë i/e përgatitur		Pak i/e përgatitur		Kryesisht i/e papërgatitur	
	MAQ	SHQIP	MAQ	SHQIP	MAQ	SHQIP
Nuk kam përvojë	30,8	32,1	56,0	49,4	75,8	45,0
Me përvojë, por nuk kam çfarë të them	7,7	9,3	11,3	20,0	4,8	18,3

1 Testi statistikor i aplikuar (Chi-squared) i të dhënave të paraqitura në tabelë tregon dallime domethënëse brenda secilit prej mostrave krahasuese: për mësimdhënësit maqedonas – $\chi^2(6; N = 1\ 216) = 177.82, p < 0,01$; për mësimdhënësit shqiptar – $\chi^2(6; N = 950) = 84.35, p < 0,01$. Testi i kryer konfirmon dallimet e treguara brenda secilës prej kolonave.

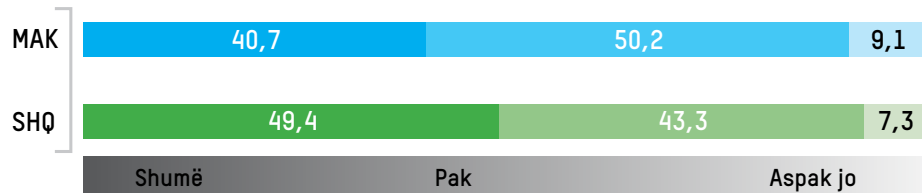
	Shumë i/e përgatitur		Pak i/e përgatitur		Kryesisht i/e papërgatitur	
	MAQ	SHQIP	MAQ	SHQIP	MAQ	SHQIP
Me përvojë që nuk ka qenë pozitive	5,8	4,7	5,0	7,7	8,1	13,3
Me përvojë pozitive nga bashkëpunimi	55,7	53,9	27,7	23,0	11,3	23,3
Nga gjithsej	607	655	423	235	186	60

Rezultatet e paraqitura në tabelën 2.1. tregojnë se përqindja më e madhe e mësimdhënësve nga të dyja etnitë që shprehin vullnetin personal për të bashkëpunuar me mësuesit nga gjuha “tjetër” e mësimdhënies kanë pasur më parë një përvojë pozitive të një bashkëpunimi të tillë. Në të njëjtën kohë, përqindja më e madhe e mësimdhënësve shqiptarë dhe maqedonas të cilët janë pak të përgatitur ose kryesisht jo të përgatitur për bashkëpunim “ndërgjuhësor” nuk kanë pasur përvojë të tillë të mëparshme. Ngurrimi për bashkëpunim profesional në mesin e mësimdhënësve që nuk kanë pasur përvojë të tillë të mëparshme është shumë më i përhapur te mësimdhënësit maqedonas sesa te mësimdhënësit shqiptarë.

A - për arsimtarët e gjuhës „sonë”

B - për arsimtarët e gjuhës „tjetër”

GRAFIKONI 2.5. (A dhe B): Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve të pyetjeve: Si do ta vlerësonit disponimin e mësimdhënësve të gjuhës “tuaj” të mësimdhënies në mënyrë profesionale për bashkëpunim me mësimdhënës nga gjuha “tjetër” e mësim-it? (A) dhe si do ta vlerësonit disponimin e mësimdhënësve nga gjuha “tjetër” e mësim-it për të bashkëpunuar profesionalisht me mësuesit e gjuhës “suaj” të mësim-it? (B) – krahasimi sipas përkatësisë etnike

Sipas rezultateve të paraqitura në grafikun 2.5., gjysma e mësimdhënësve maqedonas besojnë se si mësimdhënësit maqedonas ashtu edhe mësimdhënësit

e gjuhës shqipe janë disi të prirur të bashkëpunojnë në nivel profesional me mësimdhënësit e gjuhës “tjetër” të mësimdhënies dhe më pak ata besojnë se mësimdhënësit nga të dyja gjuhët e mësimdhënies janë shumë të prirur për këtë. Përgjigjet e mësimdhënësve shqiptarë janë të ndryshme në lidhje me vlerësimet e nivelit të disponimit që ua atribuojnë mësimdhënësve të gjuhëve të ndryshme mësimore. Shumica e tyre konsiderojnë se mësimdhënësit e gjuhës shqipe janë shumë të hapur për bashkëpunim “ndërgjuhësor”. Në të njëjtën kohë, shumica prej tyre kanë treguar se niveli i disponimit të mësimdhënësve të gjuhës shqipe është më i lartë se ai i mësimdhënësve të gjuhës maqedonase.

HULUMTIM KUALITATIV

Pyetjet në fokus grupet lidhur me bashkëpunimin mes mësimdhënësve të dy gjuhëve mësimore u fokusuan në format e bashkëpunimit që janë prezente në praktikë dhe efektet e një bashkëpunimi të tillë.

Në përgjigjet e pjesëmarrësve, bashkëpunimi u përshkrua kryesisht përmes aktiviteteve që u ndërmorrën për të siguruar ndërveprimin mes nxënësve. Sipas përgjigjeve të marra, mësimdhënësit kanë bashkëpunuar duke zhvilluar një herë aktivitete të përbashkëta me nxënësit e dy gjuhëve mësimore, më së shumti në kuadër të aktiviteteve të projekteve, si: projektet e USAID-it, Qendrës Nansen dhe Fondacionit të fëmijëve “Pestaloci”. Si aktivitete të përbashkëta të njehershme përmenden: punëtori me tema të ndryshme, shfaqje, aktivitete sportive, vizita në një shkollë ku zhvillohet mësimi në gjuhën “tjetër” [kryesisht me rastin e festës së patronatit], panaire ushqimore, ekspozita, ekskursionet. [për shembull: vizita e muzeve dhe vizita në monumente kulturore]. Një bashkëpunim i tillë kryesisht ka përfunduar me përfundimin e projekteve. Si arsye shtesë për ndërprerjen e aktiviteteve me nxënësit, e me këtë edhe bashkëpunimit mes mësimdhënësve, theksohet pandemia e virusit corona, e cila ndryshoi me forcë kushtet për aktivitetet mësimore dhe jashtëshkollore.

”Vëllazërimi na gjallëroi”. Ka pasur aktivitete në atë periudhë, 9 vite më parë... Organizimi i një ore të përbashkët përmes Skype për përpunimin e një tregimi. Kemi bërë një libër, duke përpunuar një tregim dhe e kemi përkthyer në maqedonisht dhe shqip. Prezantuam këngë të njohura nga të dyja kulturat dhe nxënësit mësuuan fjalët shqipe dhe përdorën fjalët. Sa keq që një gjë e tillë u ndërpre [femër, maqedonase].

”Kemi pasur një event të përbashkët, një shkëmbim ushqimesh tradicionale. Kështu ishte deri para pandemisë [femër, maqedonase].”

Një numër i vogël mësuesish deklarojnë se bashkëpunimi ka vazhduar ose se ka kontribuar në ndërtimin e një miqësie.

”Ne jemi shkollë njëgjuhëshe, kemi bashkëpunuar me një shkollë nga Bogdanci, kemi organizuar gara sportive bashkë. U afruam shumë. Ne si mësimdhënës tani komunikojmë privatisht edhe me mësimdhënësit maqedonas [mashkull, shqiptar].”

”Bashkëpunimi vazhdon... Bashkëpunimi ka vazhduar me shkollën partnere edhe pse nuk jemi në projektin MIO. Ftohemi në ngjarje të ndryshme që organizojmë në shkollë [mashkull, maqedonas].”

Nga ana tjetër, të dhënat që mësuesit e shkollave shumëgjuhëshe deklarojnë se nuk bashkëpunojnë me mësime të tjetër të mësimit dhe se parvarësisht nga aktivitetet që po zbatohen, nuk shohin asnjë efekt, tregojnë se bashkëpunimi nuk është në rritje.

” Tani e ndaj të njëjtën klasë me një koleg shqiptar. Konkretisht tani nuk kemi bashkëpunim, por kam bashkëpunuar me mësime të tjerë shumë kohë më parë, jemi të pranuar dhe përshëndetemi [femër, maqedonase].”

” Unë punoj në një mjedis të përzier. Ka shumë projekte, duhet të kishte miqësi të qëndrueshme, por miqësi më të mëdha nuk u arritën [mashkull, maqedonas].”

Mësuesit e përfshirë në hulumtim e shohin Konceptin e ri për Arsimin Bazë si një platformë të mirë që ofron një mundësi për të përmirësuar bashkëpunimin ndërmjet mësime të dy gjuhëve mësimore. Mundësinë e shohin në takimet e aktiveve profesionale në shkollat shumëgjuhëshe dhe atë rreth planifikimit të zbatimit të kurrikulës, planifikimit javor dhe përgatitjes së përbashkët dhe/ose shkëmbimit të skenarëve të mësimit.

” Të gjithë kemi njohuri të reja me këtë program (Konceptin e ri)... Mund të bashkëpunojmë edhe... Cilat janë përvojat e tyre, cilat janë pikat e forta dhe të dobëta... Bashkëpunimi në lidhje me kurrikulën, me çfarë probleme përballemi ne dhe ata... Shkëmbim përvojash dhe mbështetje [femër, maqedonase].”

” Planifikimet e reja tani i bëjmë së bashku, si një aktiv, së bashku maqedonasit dhe shqiptarët [mashkull, shqiptar].”

” Aktualisht kam klasë të parë dhe ne 4 mësues shqiptarë bashkëpunojmë me 2 mësues maqedonas që kanë klasën e parë. Ne bashkëpunojmë shumë për sa i përket planifikimit, ku arritën, çfarë po bënin. Ne bashkëpunojmë shumë [femër, shqiptare].”

Aktivitetet e përbashkëta jashtëshkollore perceptohen gjithashtu si një opsion i dobishëm për sigurimin e bashkëpunimit, por një bashkëpunim i tillë mes mësuesve shihet nga këndvështrimi i përfitimeve për nxënësit.

” Përmes rubrikës gazetareske, duke shkëmbyer ide dhe përvoja, duke shkruar tekste, së bashku të publikohen botime elektronike të revistës shkollore... të bashkëpunojmë nëpërmjet rubrikave shkollore, nëse nuk jemi të përfshirë në projekte [mashkull, maqedonas].”

” Do të ishte mirë të kishte një teatër dhe një kinema dhe atje të takoheshin nxënës maqedonas dhe shqiptarë. Ose të kemi një shfaqje, do të ishte mirë, sepse nxënësit tanë nuk kanë kontakt me maqedonasit [femër, shqiptare].”

Zhvillimi i strategjisë së punës së shkollës, gjegjësisht krijimi i një plani afatgjatë për shkollën për të krijuar një mjedis stimulues për bashkëpunim afatgjatë, me reagim më të madh të mësime të ndërmjet në realizimin e aktiviteteve të përbashkëta, përmendet si një mënyrë e mundshme për përmirësimin e bashkëpunimit.

” Nëse si mësues e bëjmë atë, është individuale. Mund të kontaktojmë individualisht... Por që përqindja të jetë më e madhe, shkolla duhet të planifikojë [femër, maqedonase].”

Si një parakusht i domosdoshëm për zhvillimin e aktiviteteve të përbashkëta, mësimdhënësit theksojnë kontaktin e drejtpërdrejtë me kolegët që japin mësim në gjuhën "tjetër" mësimore. Në të njëjtën kohë, ata theksojnë se kontakti i drejtpërdrejtë është një mënyrë efektive që nxënësit të njihen me dallimet.

” Për të realizuar ndonjë gjë, për shembull, një ekskursion dhe/ose një punëtori, duhet të kemi kontakt me mësuesit. Duhet të shkëmbejmë... Të kemi njohuri paraprake për fëmijët që të jetë mirë për ne [femër, maqedonase].”

” Kontakti i drejtpërdrejtë është i mirë edhe që nxënësit të ndjejnë pulsën e gjuhës, diversitetin, por edhe ngjashmërinë [mashkull, maqedonas].”

Mendimet e mësuesve janë të ndara nëse kontakti në grup apo individual është një mjet më efektiv për të siguruar bashkëpunim. Disa nga pjesëmarrësit i kushtojnë rëndësi më të madhe kontaktit në grup, të cilin e konsiderojnë më të rëndësishëm për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore, sepse kontribuon në uljen e paragjytimeve që individët kanë ndaj "të tjerëve" dhe ofron një mundësi për të njohur kulturën e një grupi tjetër etnik duke vëzhguar një numër më të madh njerëzish. Gjithashtu, kontakti në grup ofron kushte për t'u njohur me njëri-tjetrin, nga të cilat më pas mund të zhvillohen marrëdhënie më të gjata individuale.

” Normalisht, kur ata janë në grup, komunikimi është më i qartë dhe më i mirë”. Ne patëm rastin të marrim pjesë në një seminar për mësuesit e klasës së parë dhe të katërt në shkollën "Said Najdeni". Aty kemi bashkëpunuar dhe ka pasur edhe mësues shqiptarë edhe maqedonas... Kontakti në grup është më i mirë se kontakti individual, por varet edhe nga tema. Por, nga kontakti në grup më shumë përfitohet [femër, shqiptare].”

” Grupi do të jepte një pamje më të plotë”. Do të shohim se si sillen ata me njëri-tjetrin dhe si sillemi ne me njëri-tjetrin [femër, maqedonase].”

”Kur përziheshin maqedonasit me turqit dhe ne shqiptarët, seminarët ishin shumë më të dobishme, kishte mendime të ndryshme. Dhe është më e dobishme se sa një me një [mashkull, shqiptar].”

Në të kundërt, një pjesë tjetër e mësimdhënësve argumentojnë se kompetencat ndërkulturore mund të zhvillohen më mirë përmes kontaktit individual. Në të njëjtën kohë, kontakti individual konsiderohet më i besueshëm sepse është më i sigurtë, bëhet në baza vullnetare, pa presion dhe rrit mundësinë e zhvillimit të miqësisë.

”Kontakti një-në-një është shumë më i fortë. Po zgjeroj njohuritë e mia për shqiptarët, dhe jo vetëm njohuritë e zakonshme, por edhe shumë gjëra personale. Ne ndajmë gjëra shumë të afërta me kolegun tonë shqiptar. Marrëdhënia është më e thellë [mashkull, maqedonas].”

”Kontakti individual është më i mirë. Unë kontaktoj me vullnetin tim, nuk është nën presion apo forcë. Nuk duhet ta bësh ashtu siç është në projekte. Atëherë duhet patjetër, ju pëlqen apo nuk doni... Ndërsa personalisht, ne i pranojmë vetë kolegët tanë [femër, maqedonase].”

”Mund të shprehesh më mirë individualisht sesa në grup, kështu që është më e dobishme [mashkull, shqiptar]”.

HULUMTIM KUANTITATIV

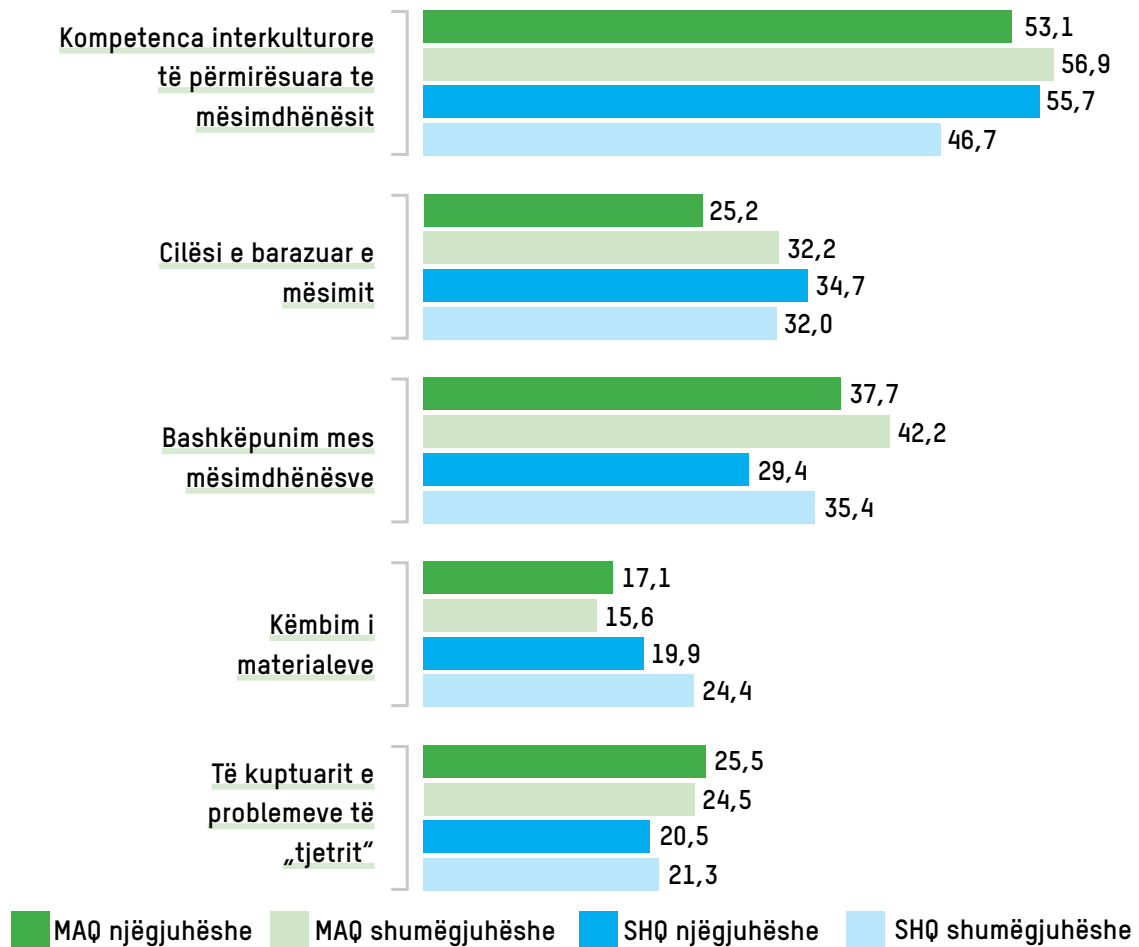
Sipas gjysmës së mësimitdhënësve nga të dyja bashkësitë etnike (54,2% maqedonas dhe 52,9% shqiptarë), trajnimet e përbashkëta me mësimitdhënësit nga dy gjuhët mësimore kontribuojnë në përmirësimin e kompetencave ndërkulturore të

3 | TRAJNIME TË PËRBASHKËTA me mësimdhënës nga gjuha mësimore maqedonase dhe shqipe

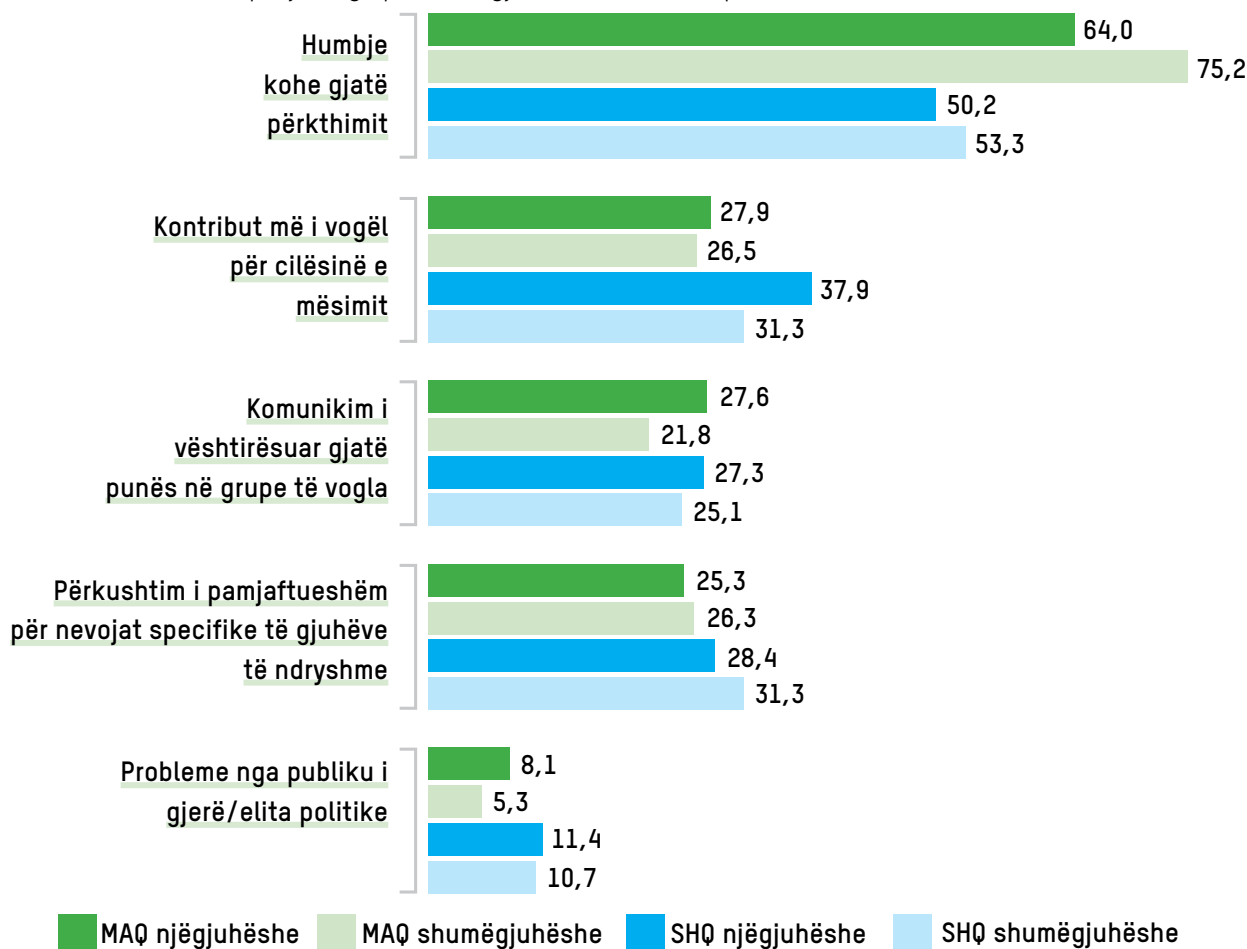
mësimdhënësve. Kur në krahasim përfshihet lloji i shkollës (grafikoni 3.1.), vihet re se vetëm përqindja e mësimdhënësve shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe që kanë zgjedhur këtë përfitim është më e ulët se 50%. Kur bëhet fjalë për përgjigjet e mbetura të ofruara, dallimi në zgjedhjet e bëra mes mësimdhënësve shqiptarë dhe maqedonas është i dukshëm. Një përfitim tjetër i rëndësishëm i trajnimit të përbashkët për mësimdhënësit shqiptarë është kontributi në barazimin e cilësisë së mësimdhënies në dy gjuhët e mësimdhënies (33,9 %), por edhe në sigurimin e bashkëpunimit mes mësimdhënësve të dy gjuhëve mësimore (31,3). %). Në të njëjtën kohë, një përqindje më e madhe e mësimdhënësve maqedonas kanë zgjedhur bashkëpunimin si përfitim të rëndësishëm (39,1%) dhe një përqindje më e vogël barazimin e cilësisë së mësimdhënies (27,1%). Njëkohësisht, është e dukshme tendenca për bashkëpunim më të theksuar nga mësimdhënësit e të dyja etnive që japin mësim në shkolla shumëgjuhëshe sesa nga ata që punojnë në shkolla njëgjuhëshe. Në të njëjtën kohë, maqedonasit nga shkollat njëgjuhëshe janë më së paku të përfaqësuar në mesin e mësimdhënësve që e shohin unifikimin e cilësisë së mësimdhënies si përfitim (grafikoni 3.1.). Nuk duhet neglizhuar edhe përqindja e mësimdhënësve që besojnë se trajnimet e përbashkëta kontribuojnë në kuptimin e problemeve me të cilat ballafaqohen mësimdhënësit e gjuhës “tjetër” mësimore (25,2% e mësuesve maqedonas, kundrejt 20,7% e mësuesve shqiptarë), si dhe atyre që shohin shkëmbimin e materialeve si një përfitim shtesë (21,3% e mësuesve shqiptarë, kundrejt 16,7% e mësuesve shqiptarë).

GRAFIKONI 3.1. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve të pyetjes: Kush janë (do të ishin) përfitimet e trajnimeve të përbashkëta? (2 opsione të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Kur bëhet fjalë për aspektet negative të trajnimeve të përbashkëta, përqindja më e madhe e mësimdhënësve dhe më shumë të maqedonasit sesa të shqiptarët (67,1%, kundrejt 51,2%), theksuan humbjen e kohës në përkthimin nga një gjuhë në tjetrën, të cilën e kanë deklaruar edhe tre të katërtat e mësimdhënësve maqedonas që punojnë në shkolla me mësim në të dyja gjuhët (grafikoni 3.2.). Mendimi i mësimdhënësve nga të dyja etnitë për shumicën e aspekteve të tjera negative të trajnimit të përbashkët nuk ndryshonte dukshëm nga një alternativë e ofruar në tjetrën dhe nga njëra bashkësi etnike në tjetrën. Rreth një e katërta e mësimdhënësve maqedonas dhe mësimdhënësve shqiptarë nga të dy llojet e shkollave besojnë se trajnimet e përbashkëta nuk do të ishin mjaft efektive për shkak të komunikimit të vështirë gjatë punës në grupe gjuhësisht të “përzier” gjatë trajnimit, por edhe për shkak të nevojave të ndryshme të mësimdhënësve nga dy gjuhët e mësimdhënies, të cilat nuk do të mund të përfillëshin siç duhet. Njëkohësisht duhet kushtuar vëmendje edhe përgjigjeve të dhëna në lidhje me cilësinë e mësimdhënies. Përqindja e mësimdhënësve shqiptarë dhe mësimdhënësve maqedonas

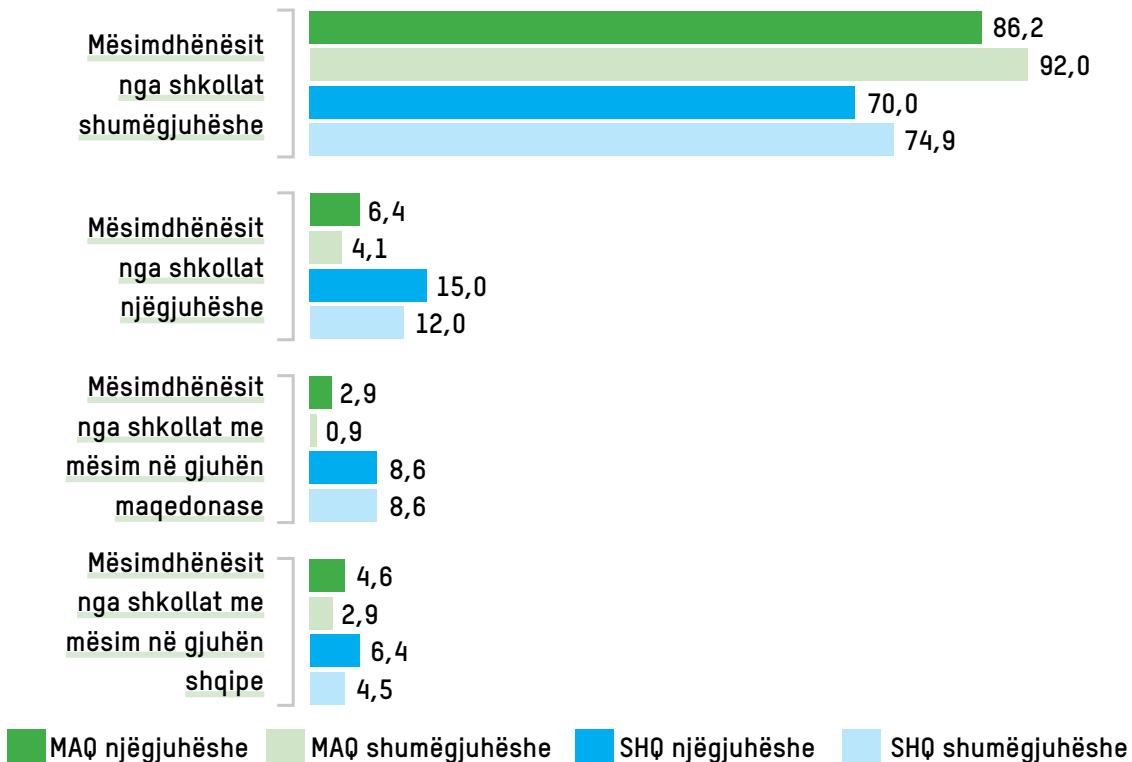
donas, të cilët theksuan se trajnimet e përbashkëta kontribuojnë në barazimin e cilësisë së mësimdhënies në gjuhën maqedonase dhe shqipe është e barabartë me përqindjen e mësimdhënësve nga të dyja etnitë që deklaruan se trajnimet njëgjuhëshe kontribuojnë më shumë në cilësinë e mësimdhënies, për dallim nga trajnimet e përbashkëta, ku ndër të gjitha kategoritë e mësimdhënësve, përqindja e mësimdhënësve shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe është më e madhja, të cilët e perceptojnë trajnimin e përbashkët si pengesë për sigurimin e mësimdhënies cilësore. Më pak të përfaqësuar janë mësimdhënësit nga të dyja etnitë të cilët mendojnë se ana negative e organizimit të trajnimeve të përbashkëta është mos-miratimi që vjen nga publiku i gjerë dhe/ose elita politike.

GRAFIKONI 3.2. //Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve të pyetjes: Kush janë (do të ishin) anët negative të realizimit të trajnimeve të përbashkëta? (2 zgjedhje të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

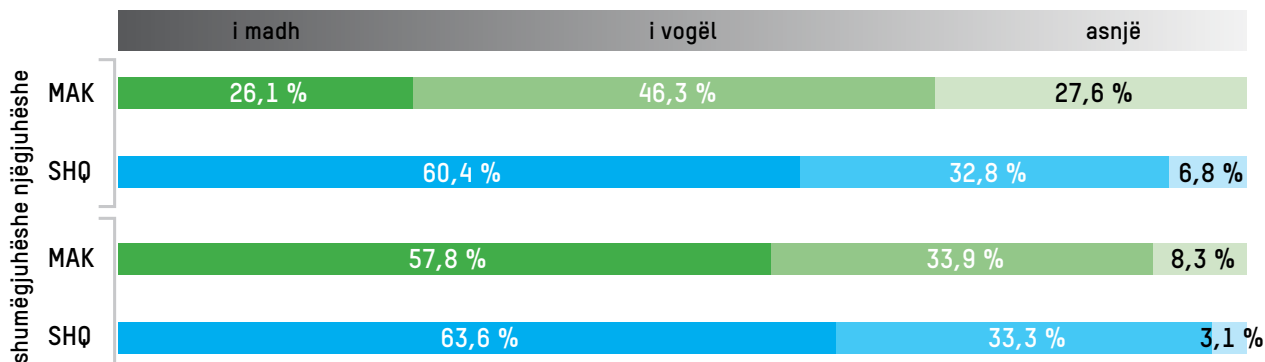
Për shumicën dërrmuese të mësimdhënësve dhe më shumë mësimdhënësve maqedonas (87,8%) se mësimdhënësve shqiptarë (71,5%), mësimdhënësit nga shkollat shumëgjuhëshe do të përfitonin më shumë nga trajnimi i përbashkët. Kur shtohet krahasimi për llojin e shkollës (grafikoni 3.3.), del se këtë mendim e ndajnë një përqindje më e madhe e mësimdhënësve nga të dyja bashkësitë etnike që puno-

jnë në shkolla njëgjuhëshe sesa mësime dhënësit e shkollave me mësim në të dyja gjuhët. Dallimi është për faktin se një përqindje e caktuar e mësime dhënëseve shqiptarë besojnë se mësime dhënësit e shkollave me mësim në një gjuhë do të përfitonin më shumë. Nga rezultatet e arritura rezulton se nga trajnimi i përbashkët do të përfitonin më së shumti mësuesit që kanë mundësi më të madhe për të bashkëpunuar në baza ditore (nga shkollat shumëgjuhëshe), për të cilin shumica e mësime dhënëse besojnë se kontribuon në përmirësimin e kompetencave ndërkulturore të kolegëve të tyre (grafikoni 3.1).

GRAFIKONI 3.3. Përfaqësimi i përqindjes së përgjigjeve në pyetjen: Kush ka (do të kishte) më shumë përfitim nga trajnimet e përbashkëta? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Një përqindje shumë e lartë e mësime dhënëseve shqiptarë (61,4 %) dhe një përqindje shumë më e ulët e mësime dhënëseve maqedonas (35 %) kanë përfitime të mëdha personale nga trajnimet e përbashkëta të mësime dhënësit shqiptarë dhe maqedonas. Në këtë ndryshim të madh kontribuojnë më së shumti mësime dhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe, në mesin e të cilëve dominojnë ata që shohin pak përfitim për vete nga trajnimet e tilla, por ka edhe një përqindje të konsiderueshme të atyre që konsiderojnë se nuk kanë ndonjë përfitim/fitim personal nga trajnimet e përbashkëta (grafikoni 3.4.). Përqindja e mësime dhënëseve që konsiderojnë se nuk kanë ose nuk do të kishin ndonjë përfitim personal nga trajnimet e përbashkëta është e pakonsiderueshme (nën 10%) për të tre kategoritë e tjera të mësime dhënëseve.

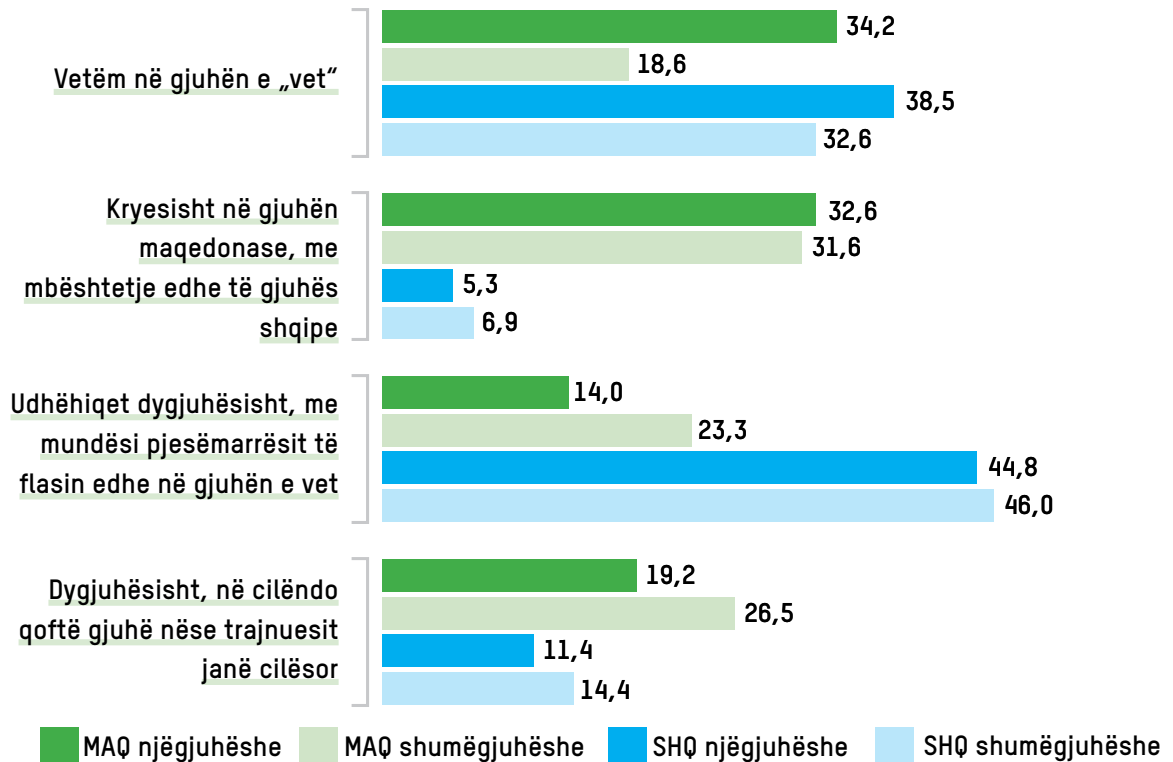

GRAFIKONI 3.4. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Sa do të përfitonit ju personalisht nga trajnimet e përbashkëta? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Në tabelën 3.1. janë pasqyruar koeficientët e korelacionit të përfituar duke kryqëzuar përgjigjet në pyetjen që kërkon vlerësimin e përfitimit personal nga trajnimet e përbashkëta, nga njëra anë, dhe vlerësimin e gatishmërisë personale, gatishmërisë së mësimitdhënësve nga gjuha “e tyre” e mësimitdhënies dhe të mësimitdhënësve nga gjuha “tjetër” mësimore për bashkëpunim profesional “ndërgjuhësor”, nga ana tjetër. Duke pasur parasysh se korelacionet e fituara janë relativisht të larta dhe statistikisht të rëndësishme, rezultojnë se pjesëmarrësit që shohin më shumë përfitime nga trajnimet e përbashkëta janë personalisht më të përgatitur për të bashkëpunuar profesionalisht me mësuesit nga gjuha “tjetër” mësimore dhe konsiderojnë se kolegët e tyre nga e njëjta gjuhë mësimore, si dhe mësimitdhënësit nga gjuha “tjetër” mësimore janë gjithashtu më të gatshëm për një bashkëpunim të tillë.

TABELA NR. 3.1 Koeficientët e korelacionit (Spearman’s rho) ndërmjet përgjigjeve të dhëna nga të gjithë pjesëmarrësit (N = 2 166) në pyetjen në lidhje me përfitimin personal nga trajnimet e përbashkëta dhe çështjet e gatishmërisë për bashkëpunim profesional “ndërgjuhësor”. (të gjithë koeficientët janë statistikisht të rëndësishëm: $p < 0.01$)

	Sa do të përfitonit Ju personalisht nga trajnimet e përbashkëta?
Si do ta vlerësonit gatishmërinë tuaj personale për të bashkëpunuar profesionalisht me mësimitdhënësit e gjuhës “tjetër” mësimore?	0,401
Si do ta vlerësonit disponimin e mësimitdhënësve të gjuhës “tuaj” mësimore për të bashkëpunuar profesionalisht me mësimitdhënësit e “gjuhës tjetër” mësimore?	0,445
Si do ta vlerësonit disponimin e mësimitdhënësve të gjuhës “tjetër” mësimore për të bashkëpunuar profesionalisht me mësuesit e gjuhës “sua” mësimore?	0,397

GRAFIKONI 3.5. Paraqitja në përqindje e përgjigjeve të pyetjes: Nëse ju mund të zgjidhni, në çfarë lloj trajnimi dëshironi të merrni pjesë? – krahasimi sipas përkatësisë etnike dhe llojit të shkollës

Analiza e përgjigjeve në lidhje me mënyrën e preferuar të organizimit të trajnimit nga aspekti gjuhësor (grafikoni 3.5.) tregon dallime më të mëdha në bazë etnike sesa në llojin e shkollës. Shumica e mësimitdhënësve shqiptarë (45.2%), nëse u jepej mundësia, do të zgjidhnin të merrnin pjesë në trajnime dygjuhëshe, me kusht që pjesëmarrësit të kenë mundësi të flasin në gjuhën e tyre. Nga ana tjetër, i njëjti opsion preferohet nga pjesa më e vogël e mësimitdhënësve maqedonas (16,6%), ndërsa përqindja e mësimitdhënësve maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe në mesin e atyre që zgjedhën këtë opsion është shumë më e ulët. Opsioni tjetër i preferuar për mësimitdhënësit shqiptarë nga të dy llojet e shkollave është trajnimi që realizohet në gjuhën shqipe dhe është i dedikuar për mësimitdhënësit që japin mësim në gjuhën shqipe (36,7%), ndërsa trajnimi që zhvillohet në gjuhën maqedonase, me pjesëmarrje kryesisht të mësimitdhënësve nga gjuha maqedonase, është preferenca e një përqindjeje pak më të ulët të mësimitdhënësve maqedonas (29,9%), në mesin e të cilëve dominojnë ata që punojnë në shkolla njëgjuhëshe. Në të njëjtën kohë, rreth një e treta e mësimitdhënësve maqedonas (32,3%, krahasuar me 5,8% të papërfillshme të mësuesve shqiptarë) nga të dy llojet e shkollave do të zgjidhnin të merrnin pjesë në trajnime të zhvilluara kryesisht në gjuhën maqedonase, me mundësi që pjesëmarrësit tjerë të mund të flasin në gjuhën e tyre të mësimitdhënies dhe materialet të mund të jenë disponueshme për ta në gjuhën e tyre. Kur bëhet fjalë për opsionin që përfshin mundësinë e realizimit të trajnimit

në dy gjuhë (në versionin maqedonas), gjegjësisht në cilëndo gjuhë (në versionin shqip) nga trajnerë vërtet cilësorë, përgjigjet e mësimitdhënësve të të dyja etnive (21.2% maqedonasit dhe 12.3% shqiptarët) tregojnë një tendencë që cilësia t'i nënshtrohet gjuhës.

Nga rezultatet e paraqitura në tabelën 3.2.² rezulton se më shumë se gjysma e mësimitdhënësve shqiptarë, të cilët shohin përfitime të mëdha personale nga trajnimet e përbashkëta, preferojnë trajnime dygjuhëshe që zhvillohen në maqedonisht dhe shqip dhe në të cilat secili pjesëmarrës mund të flasë në gjuhën e tij. Për dallim prej tyre, më shumë se gjysma e mësimitdhënësve maqedonas, të cilët konsiderojnë se trajnimet e përbashkëta u sjellin dobi të madhe, janë të ndarë në dy opsione të preferuara - në të dyja rastet bëhet fjalë për trajnime dygjuhëshe, por në njërin theksi vihet në cilësinë e trajnerëve dhe në tjetrin në gjuhën e trajnimit. Trajnime të organizuara vetëm në gjuhën shqipe dhe të destinuara për mësimitdhënës të gjuhës shqipe preferohen nga një shumicë dërmuese e mësimitdhënësve shqiptarë, të cilët trajnimet e përbashkëta i perceptojnë si pak të dobishme, ndërsa akoma më shumë mësimitdhënës shqiptarë këto trajnime i llogarisin si të padobishme. Gjithashtu, përqindja më e lartë e mësimitdhënësve maqedonas të cilët i konsiderojnë trajnimet e përbashkëta si të padobishme për ta, preferojnë trajnime në të cilat është e përfaqësuar vetëm gjuha maqedonase dhe janë të dedikuara kryesisht për mësimitdhënës të gjuhës maqedonase. Për dallim prej tyre, rreth 70% e mësimitdhënësve maqedonas të cilët mendojnë se kanë pak përfitim personal nga trajnimet e përbashkëta, shpërndahen rreth dy opsioneve të preferuara - rreth trajnimeve njëgjuhëshe dhe trajnimeve që zhvillohen kryesisht në gjuhën maqedonase, me mbështetje në gjuhën shqipe.

2 Testi statistikor i aplikuar (Chi-square) mbi të dhënat e paraqitura në tabelë tregon dallime domethënëse brenda secilit prej mostrave për krahasim: për mësimitdhënës maqedonas - $\chi^2(6; N = 1216) = 177.54, p < 0,01$; për mësimitdhënës shqiptarë SHQIPTAR - $2(6; N = 950) = 64.50, p < 0,01$. Testi i kryer konfirmon dallimet e treguara brenda secilës prej kolonave.

TABELA NR. 3.2 Rezultatet e një analize tërthore të përgjigjeve në pyetjet e përfitim personal nga trajnimet e përbashkëta dhe trajnimi i preferuar (i shprehur në përqindje)

	Dobi të madhe		Dobi të vogël		Asnjë dobi	
	MAQ.	SHQ.	MAQ.	SHQ.	MAQ.	SHQ.
Vetëm në gjuhën "e tyre"	16,0	28,1	32,8	47,0	45,9	70,4
Kryesisht në gjuhën maqedonase, me mbështetje edhe në gjuhën shqipe	22,6	5,3	37,8	7,0	37,0	3,7
Udhëhiqen dygjuhësisht, me mundësi pjesëmarrësit të flasin në gjuhën e tyre	28,7	53,0	12,7	34,8	5,2	20,4
Dygjuhësisht / në çfarëdo gjuhë nëse trajnuesit janë cilësor	32,7	13,6	16,7	11,2	11,9	5,6
Nga gjithsej	425	583	521	313	270	54

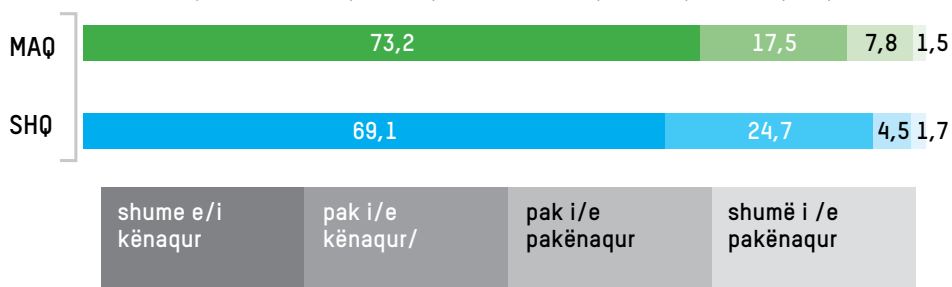

4 CILËSIA E MËSIMDHËNIES

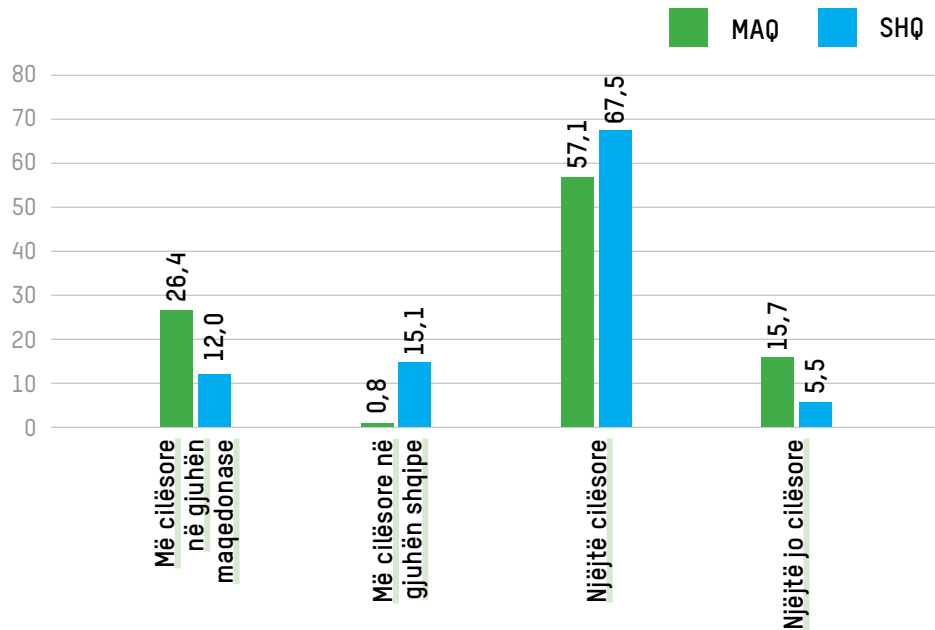
HULUMTIMI KUANTITATIV

Rezultatet e hulumtimit nuk tregojnë dallim ndërmjet mësimitdhënësve maqedonas dhe shqiptarë në kënaqësinë e shprehur për cilësinë e mësimitdhënies që zbatohet në gjuhën “e tyre” mësimore (grafikoni 4.1.). Në të dyja rastet dominon përgjigja: “shumë i kënaqur”, kështu që kur kësaj i shtohen edhe mësimitdhënësit që deklaruan se janë pak të kënaqur, mund të konkludohet se pothuajse të gjithë mësimitdhënësit janë të kënaqur (më pak se 10% shprehën pakënaqësi për cilësinë).

GRAFIKONI 4.1. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Sa i kënaqur jeni ju personalisht me cilësinë e mësimitdhënies që zbatohet në gjuhën “tuaj” të mësimitdhënies? – krahasimi sipas përkatësisë etnike³

³ Duke pasur parasysh se nuk janë gjetur dallime që dalin nga lloji i shkollës në mesin e mësimitdhënësve nga dy etnitë, janë paraqitur vetëm rezultatet e krahasimeve në bazë etnike. E njëjta gjë vlen edhe për grafikonet tjera që kanë të bëjnë me cilësinë e mësimitdhënies.

GRAFIKONI 4.2. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Si do ta vlerësonit cilësinë e mësimdhënies në gjuhën maqedonase dhe shqipe në arsimin fillor? – krahasimi sipas përkatësisë etnike

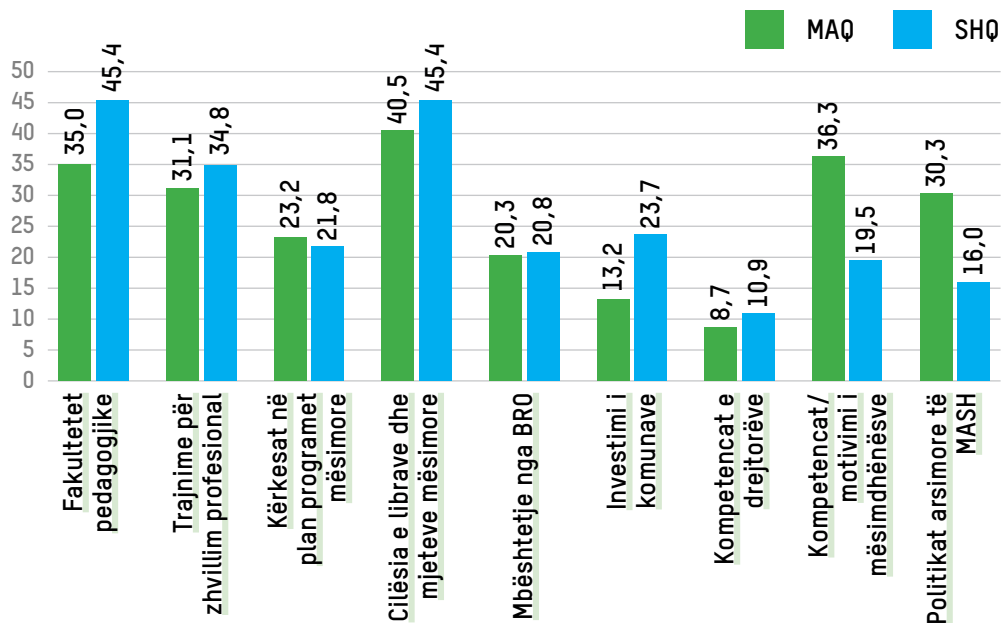
Pasqyra e rezultateve të paraqitura në grafikun 4.2. tregon se kur kemi të bëjmë me përgjigjet që mundësojnë krahasimin e cilësisë së mësimdhënies në arsimin fillor në gjuhën mësimore (maqedonisht dhe shqip), shumica e mësimdhënësve e kanë vlerësuar cilësinë e barabartë të mësimdhënies në dy gjuhët e mësimdhënies, ndërsa përqindja e mësimdhënësve shqiptarë që mendojnë kështu është më e lartë se përqindja e mësimdhënësve maqedonas. Dallime në bazë etnike u konstatuan gjithashtu edhe në përgjigjet e tre alternativave të mbetura. Përfaqësimi i mësimdhënësve maqedonas që mendojnë se mësimdhënia në gjuhën maqedonase është më cilësore është domethënëse dhe është më e lartë se përfaqësimi i mësimdhënësve shqiptarë. Në anën tjetër, përqindja e mësimdhënësve shqiptarë që mendojnë se mësimdhënia maqedonase është më cilësore nuk dallon nga përqindja e atyre që mendojnë se mësimdhënia në gjuhën shqipe është më cilësore. Po aq përqindje e mësimdhënësve maqedonas konsiderojnë se mësimi i të dyja gjuhëve është njësoj jo cilësor.

TABELA NR. 4.1 Rezultatet e një analize tërthore të përgjigjeve të pyetjeve në lidhje me kënaqësinë personale me cilësinë e mësimdhënies në gjuhën “e tyre” mësimore dhe krahasimin e cilësisë së mësimdhënies në të dyja gjuhët e mësimdhënies (e shprehur në përqindje)⁴

	Shumë + pak i/e kënaqur		Pak + shumë i/e pakënaqur	
	MAQ	SHQIP	MAQ	SHQIP
Më cilësore në gjuhën maqedonase	26,9	11,7	21,2	16,9
Më cilësore në gjuhën shqipe	0,8	15,1	0,9	15,3
Njësoj cilësore	59,2	68,5	36,3	50,8
Njësoj jociilësore	13,0	4,7	41,6	16,9
Nga gjithsej	1 103	891	113	59

Rezultatet e tabelës 4.1. tregojnë se të mësimdhënësit shqiptarë mbizotëron vlerësimi se mësimdhënia në të dyja gjuhët mësimore është e cilësisë së njëjtë, pavarësisht nga kënaqësia/pakënaqësia e shprehur personale për mësimin që zhvillohet në gjuhën shqipe. Të njëjtin mendim e ndajnë edhe shumica e mësimdhënësve maqedonas të cilët janë të kënaqur me cilësinë e mësimdhënies në gjuhën maqedonase. Për dallim prej tyre, në mesin e mësimdhënësve maqedonas të cilët janë të pakënaqur me cilësinë e mësimin në gjuhën maqedonase, më të shumtë janë ata që mendojnë se mësimdhënia në të dy gjuhët mësimore në arsimin fillor është njësoj jo cilësore.

4 Testi statistikor i aplikuar (Chi-square) mbi të dhënat e paraqitura në tabelë tregon dallime domethënëse brenda secilit prej mostrave për krahasim: për mësimdhënësit maqedonas - $\chi^2(6; N = 1\ 216) = 236.50, p < 0,01$; për mësimdhënësit shqiptarë- $\chi^2(6; N = 950) = 60.64, p < 0,01$. Testi i kryer konfirmon dallimet e treguara brenda secilës prej kolonave.

GRAFIKONI 4.3. Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Nga kush varet më shumë cilësia e mësimdhënies në arsimin fillor, pavarësisht nga gjuha e mësimit? (3 opsione të mundshme) – krahasimi sipas përkatësisë etnike

Grafikoni 4.3. tregon se pesë nga nëntë faktorët e ofruar që mund të ndikojnë në cilësinë e arsimit janë zgjedhur nga shumica e mësimitdhënësve maqedonas (në rangun 30,3% - 36,3%): cilësia e teksteve dhe mjeteve mësimore, fakultetet pedagogjike/mësimore, kompetencat dhe motivimi i vetë mësimitdhënësve, trajnimet për zhvillim profesional dhe politikatat arsimore të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës. Shumica e mësimitdhënësve shqiptarë bien dakord për katër prej tyre (në rangun 34,8% - 45,4%): cilësinë e teksteve dhe mjeteve mësimore, fakultetet mësimore/mësimore, trajnimet për zhvillim profesional dhe politikatat arsimore të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, ndërkohë që kompetencat dhe motivimi i vetë mësimitdhënësve dhe politikatat arsimore të Ministrisë së Arsimit dhe Kulturës janë potencuar nga një përqindje dukshëm më e vogël e tyre. Në të njëjtën kohë, mësimitdhënësit e dy gjuhëve mësimore nënvlerësuan rolin e planprogrameve sipas të cilave duhet të menaxhohet procesi mësimor, të Byrosë për Zhvillimin e Arsimit si një institucion që është përgjegjës për mbështetjen e mësimitdhënësve dhe mësimitdhënies, të komunave kompetencat e të cilave janë investimet në arsimin fillor dhe të drejtorëve, të cilët shpeshherë theksohen si faktor i rëndësishëm në politizimin e arsimit.

TABELA NR. 4.2 Përfaqësimi në përqindje i përgjigjeve në pyetjen: Nga kush varet më shumë cilësia e mësimdhënies në arsimin fillor, pavarësisht nga gjuha e mësimit, mes mësimdhënësve që u përgjigjën se nuk ishin të kënaqur me cilësinë e mësimdhënies në gjuhën "e tyre" mësimore

	MAQ. dhe SHQIP.
Fakultetet pedagogjike / të mësimdhënies	29,7
Trajnimet për zhvillim profesional	20,9
Kërkesat në programet mësimore	29,1
Cilësia e librave dhe mjeteve mësimore	51,7
BZHA – përkrahja	22,1
Investimet e komunave	17,4
Kompetencat e drejtorëve	8,7
Kompetencat / motivimi i mësimdhënësve	26,2
Politikat mësimore të MASH	41,9
Nga gjithsej	172

Duke qenë se në mesin e pjesëmarrësve në hulumtim, ata që treguan se janë të kënaqur me cilësinë e mësimdhënies që zbatohet në gjuhën "e tyre" mësimore (grafikoni 4.1.), në faktorët e përzgjedhur dominues për cilësinë e mësimdhënies në shkollën fillore (grafikoni 4.3.) mund të shihet si në arsyet më me ndikim pse mësimdhënësia është e cilësisë së lartë. Për të parë perspektivën e pjesës shumë më të vogël të mësimdhënësve të cilët deklaruan se nuk janë të kënaqur me cilësinë e mësimdhënies (gjithsej 113 mësimdhënës maqedonas dhe 59 mësimdhënës shqiptarë), janë bërë analiza shtesë dhe rezultatet e tyre janë paraqitur në tabelën 4.2. Përqindjet e përfuara tregojnë se mësimdhënësit që nuk e konsiderojnë mësimdhënien si të cilësisë së lartë i perceptojnë tekstet shkollore/mjetet mësimore dhe politikat arsimore të Ministrisë së Arsimit dhe Kulturës si arsyet më të mëdha për këtë.

HULUMTIM KUALITATIV

Sa i përket përgjegjësisë së mësimdhënësve për sigurimin e cilësisë së arsimit, pjesëmarrësit theksojnë zhvillimin profesional si aspekt të rëndësishëm. Monitorimi i tendencave moderne në zhvillimin e procesit arsimor dhe aplikimi i tyre, dhe në të njëjtën kohë ndarja e këtyre përvojave me kolegët, do të kontribuonte ndjeshëm në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies nga mësimdhënësit. Njëkohësisht, shumica e pjesëmarrësve posaçërisht theksojnë rolin e aktiveve profesionale në planifikimin e përbashkët të mësimdhënies, në shkëmbimin e përvojave në lidhje me metodat e aplikuara të punës dhe në shkëmbimin e burimeve të përdorura për mësimdhënie/të nxëniet. Të gjitha këto përmenden si praktika të mira të mundshme të bashkëpunimit që kontribuojnë në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies.

- ” Të ndjekin seminare dhe inovacione”. Personalisht, ato mënyra të punës më kanë ndihmuar shumë [mashkull, shqiptar].”
- ” Zhvillim personal dhe profesional, dhe më pas transferimi i kësaj risie në aktivitetet profesionale [femër, maqedonase].”
- ” Bashkëpunimi i ndërsjellë dhe shkëmbim materiale, përgatitje e përbashkët e orës së mësimi [femër, maqedonase].”

Pjesëmarrësit pajtohen se bashkëpunimi mes mësimeve që punojnë në gjuhë të ndryshme mësimore (gjuhë mësimore maqedonase dhe shqipe) kontribuon në ngritjen e cilësisë së mësimit. Sipas përgjigjeve të mësimeve, përveç mënyrave se si kanë bashkëpunuar deri më tani, do të ishte i dobishëm edhe bashkëpunimi në formë të shkëmbimit të materialeve dhe përvojave praktike.

- ” Kam gjetur link për vertebrot dhe jovebrot. E kam ndarë me një koleg shqiptar. Pastaj ata pyetën nëse kishte një tjetër [femër, maqedonase].”
- ” Shkëmbimi i përvojave... Organizimi i orës, krahasimi i mënyrës së realizimit të orës, organizimi i përbashkët i orës [mashkull, maqedonase].”
- ” Kush ka më shumë nevojë të mësojë më shumë nga bashkëpunimi me “të tjerët”? Të dyja palët duhet të mësojnë nga njëra-tjetra [femër, shqiptare].”

Disa nga pjesëmarrësit janë fokusuar kryesisht në rolin individual të mësimit në zbatimin cilësor të mësimit, që për disa do të thotë ndjekje e njohurive moderne në këtë fushë, në futjen e qasjeve inovatore në mësime, në përdorimin e materialeve më moderne mësimore, në theksimin e zhvillimit socio-emocional të nxënësve dhe/ose në përshtatjen e mësimit sipas mundësive, aftësive dhe moshës së nxënësve.

- ” Mbajmë hapin me kohën, mësime moderne, përshtatjen e programit, duke ndjekur trendet moderne [femër, maqedonase].”
- ” Unë për veten time... Shtoj video materiale përmes USB-së në TV për atë që po mësojmë [femër, shqiptare].”
- ” Unë synoj të mësoj njohuri të zbatueshme, por kjo varet nga aftësitë e nxënësve [femër, maqedonase].”
- ” Unë bëj pyetje problematike dhe studentët duhet të dalin në përfundimet e tyre [femër, maqedonase].”
- ” Komunikimi i vendosur... Të hapet nxënësi, të komunikojë [femër, maqedonase].”
- ” Mësime duhet të ketë një marrëdhënie të ngushtë me nxënësit që nxënësit të vijnë me gëzim në shkollë [femër, shqiptare].”
- ” Duhet të jenë kreativ, të japin më shumë informacione [femër, shqiptare].”

Sipas disa mësimdhënësve të përfshirë në hulumtim, ngritja e cilësisë së mësimdhënies vështirësohet nga kushtet e pabarabarta infrastrukturore të shkollave, të cilat shkojnë në dëm të shkollave në zonat rurale, të cilat se nuk mund të jenë në hap me trendet moderne në arsim..

” Nuk mund të na ndjekin ata nga zonat rurale, nga fshatrat. Ata nuk kanë infrastrukturë dhe e kanë shumë të vështirë të ndjekin kohën e sotme dhe të na ndjekin ne që i kemi kushtet [mashkull, maqedonas].”

Fokus grupet diskutuan gjithashtu rolin e elitave politike në sigurimin e arsimit cilësor. Nga përgjigjet e pjesëmarrësve mund të konstatohet se elitat politike nuk mbështesin ndryshimet në arsim që çojnë në përmirësimin e cilësisë. Një përfundim i tillë del nga argumentimi i përmendur, sipas të cilit futja e ndryshimeve në arsim nuk ndodh me mbështetjen e gjerë të të gjithë palëve të interesuara dhe nuk pasohet me sigurimin e kushteve të njëjta për të gjithë.

” Ata nuk janë gati. Një politikan në pozicion mbështet, në opozitë refuzon. Dhe pason kaos [mashkull, maqedonas].”

” Politikanët, si pozita dhe opozita, nuk janë aspak të interesuar për cilësinë e arsimit [mashkull, shqiptar].”

” Ata janë gjithmonë të gatshëm të përmirësojnë cilësinë e arsimit – për pikë, koalicione dhe mandate. Ne hyjmë në reforma të papërgatitur... Dhe të gjitha dhjetë reformat... Dhe nuk ka mjete ndihmëse. Ata nuk ndajnë para, duan vetëm të mbledhin pikë [mashkull, maqedonas].”

” Për ndryshimet nuk pyeten mësuesit, por vetëm individët, vetëm ministri. Politikanët, edhe njëri edhe tjetri, thjesht pajtohen me atë që propozohet dhe nuk u intereson fare se si do të zbatohet më tej [mashkull, shqiptar].”

Sipas disa mësimdhënësve, nuk ka dallim në mes të elitës politike maqedonase dhe asaj shqiptare sa i përket mbështetjes për të bërë ndryshime me qëllim përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies. Disa nga pjesëmarrësit argumentojnë se elita politike shqiptare nuk është e interesuar dhe se ajo maqedonase nuk është në nivelin e duhur. Ndryshimi në aspektin e mbështetjes nga elita politike maqedonase dhe shqiptare vërehet edhe në qasjen e ndryshme ndaj mësimdhënësve në sigurimin e zbatimit të procesit mësimor, ku pjesëmarrësit theksuan se mekanizmat për përkrahje dhe kontroll të realizimit të mësimdhënies aplikohen në mënyrë selektive, pra nuk zbatohen njëjloj në mësimdhënien e të gjitha gjuhëve.

” Ka pak ndryshim. Kur kemi një ministër nga blloku shqiptar, kemi një mungesë më të madhe interesi nga ana e ministrit të arsimit. Një ministër nga partitë politike maqedonase është i interesuar, por jo mjaftueshëm. Për shembull, për reformën e fundit, nuk dëgjuam mendim nga një ekspert i partive shqiptare [mashkull, maqedonas].”

” Të jemi të sinqertë, reformat vijnë nga ministrat maqedonas kur ata ishin në krye të arsimit [mashkull, shqiptar].”

” Jo në dokumente, por në praktikë po”. Ku e shohim këtë? Kur miratohet një ligj apo vendim, të gjithë e votojnë [maqedonasit dhe shqiptarët], por kur bëhet fjalë për zbatimin e tij, ata e zbatojnë dhe ne flegjmë [femër, shqiptare].”

” Në një komunë me popullatë kryesisht maqedonase, Inspektorati, Byroja kërkon që të keni gjithçka. Dhe në anën tjetër të Vardarit, gjithçka është e lirshme, gjithçka është e mundur dhe jo e nevojshme [femër, maqedonase].”

Të pranishmit, përveç që ia atribuojnë situatën pagave të ulëta dhe kushteve dhe pajisjeve të punës, si dhe statusit të ulët social të profesionit, ankohen edhe për mungesën e mbështetjes nga institucionet.

” Paga më e lartë dhe motivim”. Vlerësimi i mësuesit në shoqëri për të mbajtur nivelin [femër, maqedonase].”

” Gjëra elementare për mësimdhënie... Ne ende merremi vetëm me shkumësa, ndërsa gjithë bota punon me tabela inteligjente [femër, shqiptare].”

” Të marrim mbështetje morale nga institucionet. Ne si mësues do të ndërtojmë kështu imazhin tonë si transmetues të njohurive, dhe jo thjesht si njerëz që shkojnë në punë për një periudhë të shkurtër kohe. Ai imazh u ndërtua nga politikanët. Do ta ndryshojë atë imazh në shoqëri dhe kjo është shumë e rëndësishme [mashkull, maqedonas].”

5 ORIENTIMI ETNOKOMBËTAR

A. HULUMTIM KUANTITATIV

Orientimi etnokombëtar përcaktohet nga rëndësia që mësimitdhënësit i kushtojnë identitetit etnik, të kaluarës së bashkësisë së tyre etnike dhe raportit ndërmjet bashkësisë së tyre etnike dhe shtetit, përkatësisht bashkësive të tjera etnike në shtet. Shprehet si një mesatare aritmetike e llogaritur në një shkallë nga 1 (mungesë maksimale) në 4 (prezencë maksimale), mes i së cilës është 2.5, që do të thotë se vlerat nën 2.5 tregojnë një qëndrim që tregon mungesën e orientimit etno-kombëtar, ndërsa vlerat mbi 2.5 tregojnë praninë e orientimit etno-kombëtar.

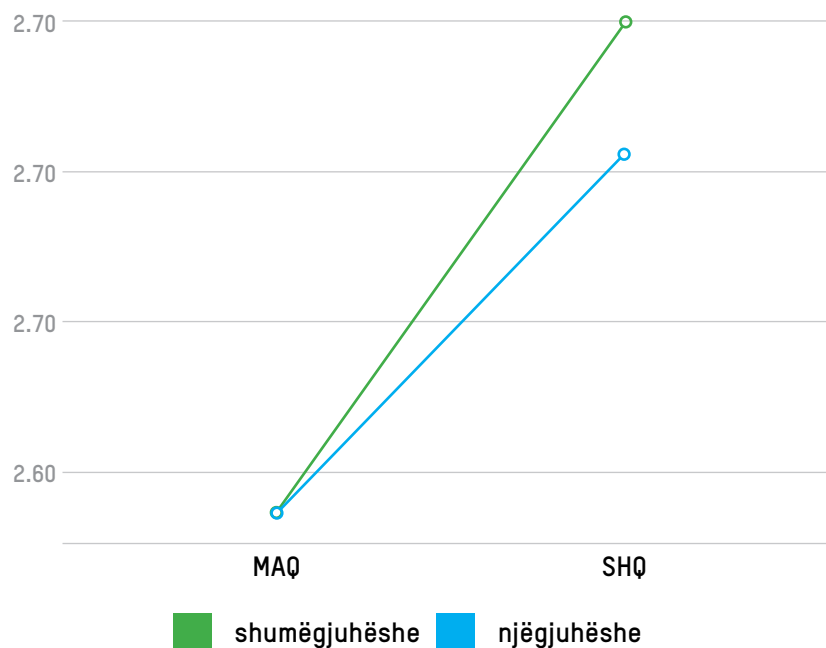
TABELA NR. 5.1 Mesataret aritmetike (dhe përjashtimet standarde) të shkallës së orientimit etno-kombëtar të marra për mësimitdhënësit maqedonas dhe mësimitdhënësit shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe

	MAQ.	SHQIP.	GJITHSEJ
Shkolla njëgjuhëshe	2,57 (0,39)	2,90 (0,43)	2,71 (0,44)
Shkolla shumëgjuhëshe	2,57 (0,45)	2,81 (0,39)	2,68 (0,44)
Gjithsej	2,57 (0,41)	2,87 (0,42)	

Nga tabela 5.1. vërehet se mesataret aritmetike të fituara për mësimitdhënësit maqedonas janë të barabarta dhe shumë afër pikës së mesme të shkallës, nga ku del se orientimi etnokombëtar i këtij grupi të pjesëmarrësve është minimal. Mesataret aritmetike të llogaritura nga të dhënat e marra për mësimitdhënësit shqiptarë janë pak më larg nga mes i shkallës, gjë që tregon një prani të caktuar të orientimit etno-kombëtar. Rezultatet e ANOVA-s dykahëshe (2×2)⁵ tregojnë se të gjitha dallimet ndërmjet mesatareve aritmetike të paraqitura në tabelën 5.1. janë statistikisht të rëndësishme. Kjo do të thotë se mesataret aritmetike për mësimitdhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe janë

5 Për efektin kryesor të faktorit Lloji i shkollës (njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe): $F(1, 2162) = 4.82, p = .028$. Për efektin kryesor të faktorit të përkatësisë etnike (maqedonas dhe shqiptarë): $F(1, 2162) = 209.80, p = .000$. Për efektin e ndërveprimit Etnia e tipit X Përkatësia etnike: $F(1, 2162) = 5.24, p = .022$.

të barabarta, ndërsa, nga ana tjetër, mesataret aritmetike për mësimdhënësit shqiptarë janë jo vetëm më të larta se ato të marra për mësimdhënësit maqedonas, por edhe ndryshojnë nga njëri-tjetri, varësisht nga lloji i shkollës në të cilën ata punojnë. Kështu, mësimdhënësit shqiptarë nga shkollat shumëgjuhëshe janë më pak të orientuar etno-kombëtarisht sesa mësimdhënësit shqiptarë të shkollave njëgjuhëshe, kështu që dallimi në orientimin etnocentrik të mësimdhënësve nga shkollat njëgjuhëshe dhe dygjuhëshe është vetëm për shkak të dallimit brenda-etnik tek mësimdhënësit shqiptarë. Rezultatet e fituara ilustrohen në grafikun 5.1.

GRAFIKONI 5.1. Paraqitja grafike e mesatareve aritmetike të shkallës së orientimit etnokombëtar të fituara për mësimdhënësit maqedonas dhe mësimdhënësit shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe dhe shumëgjuhëshe (efekti i ndërveprimit)

Në tabelën 5.1. tregohen mesataret aritmetike të shkallës së orientimit etnocentrik të marra për mësimdhënësit maqedonas dhe për mësimdhënësit shqiptarë të cilët e konsiderojnë veten shumë, pak dhe mjaftueshëm kompetent. Është e arsyeshme të pritët që ata që kanë masa më të ulëta në shkallën për matjen e orientimit etno-kombëtar, e konsiderojnë veten më kompetentë, por analizat statistikore të kryera nuk i konfirmuan pritjet për dy bashkësitë etnike. Testi ANOVA nuk tregoi dallime statistikisht domethënëse në mesataret aritmetike të fituara për nëngrupet e shqiptarëve, përkatësisht maqedonasve, të përcaktuara sipas vlerësimeve që ata dhanë për kompetencat e tyre ndërkulturor.⁶ Gjithashtu, korelacioni i llogaritur (koeficienti ρ i Spearman) është statistikisht i parëndësishëm për të dy grupet e pjesëmarrësve, gjë që vërteton se orientimi etno-kombëtar nuk lidhet me vetëvlerësimin e kompetencës personale ndërkulturore të mësimdhënësve nga të dyja etnitë. Një konstatim i tillë mund t'i atribuohet pjesërisht dëshirueshmërisë sociale të shkallës për vetëvlerësimin e kompetencave ndëretnike, dhe pjesërisht

⁶ MAQ.: $F(2, 1213) = 1.898, p = .150$; SHQIP.: $F(2, 947) = 2.062, p = .128$.
MAQ.: $\rho(1214) = -0.053, p = .065$; SHQIP.: $\rho(948) = -0.045, p = .165$.

reduktimit tashmë të konstatuar të kompetencave ndëretnike kryesisht njohjes së kulturës së bashkësive “të tjera” etnike që jetojnë në vend (grafiku 1.1.).

TABELA NR. 5.2 Krahasimi ndëretnik i rezultateve të shkallës së orientimit etno-kombëtar të marra për mësimdhënësit maqedonas dhe shqiptarë që ndryshe i kanë vlerësuar kompetencat e tyre personale ndërkulturore

	MAQ.			SHQIP.		
	N	M	SD	N	M	SD
Shumë kompetent/ kompetente	900	2,56	0,41	746	2,86	0,42
Pak kompetent / kompetente	257	2,1	0,39	162	2,88	0,44
Jo mjaftueshëm kompetent / kompetente	59	2,58	0,38	42	3,00	0,43

Krahasimi ndërmjet mesatareve aritmetike të shkallës së orientimit etnocentrik të marrë për mësimdhënësit shqiptarë të cilët e konsiderojnë veten shumë të përgatitur, pak të përgatitur dhe kryesisht të papërgatitur për bashkëpunim profesional me mësuesit maqedonas (tabela 5.2.) nuk konfirmoi dallimet e pritura dhe korelacionin ndërmjet orientimit etnocentrik dhe gatishmëria për bashkëpunim profesional ndërgjuhësor nuk rezultoi të jetë statistikisht e rëndësishme.⁷ Nga analiza e rezultateve të marra për mësimdhënësit maqedonas (tabela 5.2.), dalin gjetje të ndryshme. Testi ANOVA dhe koeficienti i korelacionit treguan se me rritjen e orientimit etnocentrik, gatishmëria për bashkëpunim profesional me mësimdhënësit shqiptarë ulet.

TABELA NR. 5.3 Krahasimi ndëretnik i rezultateve të shkallës së orientimit etno-kombëtar të marra për mësimdhënësit maqedonas dhe shqiptarë që ndryshe vlerësuan gatishmërinë e tyre personale për bashkëpunim profesional me mësues nga gjuha “tjetër” e mësimi

	MAQ.			SHQIP.		
	N	M	SD	N	M	SD
Shum jam i / e përgatitur	607	2,52	0,43	655	2,86	0,43
Pak jam i/e përgatitur	423	2,60	0,36	235	2,88	0,39
Kryesisht nuk jam i/e përgatitur	186	2,69	0,38	60	2,94	0,48

5 MAQ.: F(2, 1213) = 14.821, p = .000; SHQIP.: F(2, 947) = 0,830, p = .436.
 MAQ.: p(1214) = -0.162, p = .000; SHQIP p(948) = -0.030, p = .236.

Krahasimi ndërmjet mesatareve aritmetike të shkallës së orientimit etnocentrik të përfituar për nëngrupet e mësimdhënësve shqiptarë të përcaktuar nga përvoja e përfitimit personal nga trajnimet e përbashkëta me mësimdhënës maqedonas (tabela 5.3.), si dhe llogaritja e korelacionit ndërmjet orientimit etnocentrik dhe shkallët e dobishmërisë nga trajnimet e përbashkëta tek këta mësimdhënës, nuk ka cenuar pritshmërinë që mësimdhënësit me orientim më të ulët etnocentrik t'i konsiderojnë më të dobishme trajnimet e përbashkëta. Nga ana tjetër, pritshmëritë u konfirmuan për mësimdhënësit maqedonas - ata që shohin përfitime të mëdha janë më pak etnocentrikë sesa ata që shohin pak ose aspak përfitim nga trajnimet e përbashkëta (tabela 5.2.). Në të njëjtën kohë, koeficienti i korelacionit të marrë Spearman, i cili është i ulët, por domethënës, konfirmoi lidhjen midis orientimit etno-kombëtar dhe përvojës së përfitimit personal nga trajnimet e përbashkëta tek ky grup pjesëmarrësish.⁸

TABELA NR. 5.4 Krahasimi ndëretnik i rezultateve të shkallës së orientimit etno-kombëtar të marrë për mësimdhënësit maqedonas dhe mësimdhënësit shqiptarë që shohin ndryshe ndaj përfitimit personal nga trajnimet e përbashkëta me mësimdhënësit e të dy gjuhëve mësimore

	MAQ.			SHQIP.		
	N	M	SD	N	M	SD
Dobi të madhe	425	2,52	0,43	583	2,87	0,42
Dobi të vogël	521	2,59	0,36	313	2,86	0,42
Nuk do të kisha asnjë dobi	270	2,61	0,45	54	2,98	0,41

8 MAQ.: $F(2, 1213) = 5.020, p = .007$; SHQIP.: $F(2, 947) = 1.857, p = .157$.
MAQ.: $p(1214) = -0.104, p = .000$; SHQIP.: $p(948) = -0.014, p = .666$.

KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

KONKLUZIONE

1. Kompetenca ndërkulturore të mësimitdhënësve

Cila kompetenca ndërkulturore cilësohen si më të rëndësishme?

Për mësimitdhënësit maqedonas dhe mësimitdhënësit shqiptarë, kompetenca më e rëndësishme ndërkulturore është njohja e kulturës së bashkësive të tjera etnike që jetojnë në vend. Është karakteristikë e mësimitdhënësve nga të dyja etnitë që punojnë në shkolla shumëgjuhëshe që gatishmërinë për bashkëpunim ndëretnike konsiderojnë si një kompetencë tjetër të rëndësishme ndërkulturore. Në të njëjtën kohë, mësimitdhënësit shqiptarë e konsiderojnë të folurin e gjuhëve zyrtare të shtetit (maqedonishten dhe shqipen) si një kompetencë ndërkulturore më të rëndësishme sesa mësimitdhënësit maqedonas, për të cilët, nga ana tjetër, ndërgjegjësimi për ekzistencën e stereotipeve dhe paragjykimëve ndaj të tjerëve të imponuara nga komuniteti i tyre etnik është më i rëndësishëm.

Cili është niveli dhe cilësia e kompetencave ndërkulturore mes mësimitdhënësve maqedonas dhe shqiptarë?

Ekziston një tendencë që mësimitdhënësit nga të dyja bashkësitë etnike ta perceptojnë veten si shumë kompetentë, ndërsa, sipas pritshmërive, ka një përqendrim më të madh të mësimitdhënësve shumë kompetentë në shkollat shumëgjuhëshe sesa në ato njëgjuhëshe.

Mësimitdhënësit nga të dyja grupet etnike pajtohen se mësimitdhënësit e gjuhës maqedonase kanë më pak njohuri për kulturën shqiptare, ndërsa, në anën tjetër, mësimitdhënësit e gjuhës shqipe kanë më shumë njohuri për kulturën maqedonase. Kur bëhet fjalë për kompetencat gjuhësore si pjesë e ndërkulturës, mësimitdhënësit nga të dyja etnitë priren të "fajësojnë" bashkësinë tjetër etnike më shumë se të tyre për hezitimin për të komunikuar në gjuhën e "tjetrit".

Cila është nevoja për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore të mësimitdhënësve për vetë mësimitdhënësit dhe për nxënësit e tyre?

Nevoja për zhvillimin e kompetencave ndërkulturore të mësimitdhënësve është perceptuar sepse mësimitdhënësit me kompetenca të tilla konsiderohen më të ndjeshëm ndaj diversitetit dhe gjithashtu më të suksesshëm në ndërtimin e qëndrimeve të përshtatshme dhe në zhvillimin e vlerave të nxënësve kur bëhet fjalë për respektimin e diversitetit. Shumica e mësimitdhënësve theksojnë se është më e rëndësishme që nxënësit të mësojnë të respektojnë komunitetin e tyre etnik në shkollë, sepse ata e konsiderojnë këtë si parakusht për zhvillimin e respektit për të tjerët, dhe rrjedhimisht respektit për shtetin.

2. Bashkëpunimi ndërmjet mësimitdhënësve nga të dy gjuhët mësimore

Cilat janë aspektet pozitive dhe negative të bashkëpunimit në nivel profesional?

Për mësimitdhënësit nga të dyja etnitë, bashkëpunimi i vazhdueshëm ndëretnik/ndërgjuhësor ka një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin e kompetencave të tyre ndërkulturore, si dhe në përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike në nivel të gjithë vendit (veçanërisht për mësimitdhënësit maqedonas), respektivisht për përmirësimin e bashkëpunimit ndëretnik ndërmjet nxënësve (veçanërisht për mësuesit shqiptarë). Në të njëjtën kohë, shumë pak nga mësimitdhënësit e shohin mundësinë e përdorimit të një bashkëpunimi të tillë për përmirësimin e mësimitdhënies me arsyetimin se një bashkëpunim i tillë paraqet një barrë shtesë për shkak të domosdoshmërisë së përkthimit (ekskluzivisht për mësimitdhënësit shqiptarë), d.m.th. nevojat e mësimitdhënësve dhe nxënësve nga gjuha mësimore maqedonase dhe shqipe (veçanërisht për mësimitdhënësit maqedonas).

Cila është gatishmëria për bashkëpunim profesional të mësuesve të dy gjuhëve mësimore?

Në përputhje me pritjet, mësimitdhënësit nga shkollat shumëgjuhëshe janë deri tani më të përgatiturit për bashkëpunim profesional me mësimitdhënësit e gjuhës "tjetër", dhe mësimitdhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe janë më së paku të përgatitur. Në të njëjtën kohë, mësimitdhënësit nga të dyja bashkësitë etnike, të cilët tashmë kanë pasur përvojë pozitive të bashkëpunimit ndëretnik/ndërgjuhësor, janë më të gatshëm të bashkëpunojnë profesionalisht me mësimitdhënësit e gjuhës "tjetër" të mësimitdhënies, ndërsa, në anën tjetër, mësuesit që nuk kanë pasur përvojë janë kryesisht të papërgatitur.

Si është bashkëpunimi (dhe efektet e bashkëpunimit) në praktikë?

Bashkëpunimi ndërgjuhësor/ndëretnik i mësimitdhënësve realizohet kryesisht përmes projekteve të inicuar nga jashtë për nxënësit. Një bashkëpunim i tillë rrallëherë vazhdon pasi të kenë përfunduar aktivitetet me nxënësit. Bashkëpunimi që bashkon mësimitdhënës nga gjuhë të ndryshme mësimore në përgatitjen e aktiviteteve për përmirësimin e mësimitdhënies pothuajse nuk ekziston.

3. Trajnimet e përbashkëta

Cilat janë aspektet pozitive dhe negative të trajnimeve të përbashkëta?

Sipas mësimdhënësve nga të dyja etnitë, trajnimet e përbashkëta me pjesëmarrës nga dy gjuhët e mësimdhënies kontribuojnë më së shumti në përmirësimin e kompetencave ndërkulturore të mësimdhënësve. Përfitim shtesë i trajnimeve të përbashkëta është bashkëpunimi profesional ndërmjet mësimdhënësve nga gjuhë të ndryshme mësimore (sidomos sipas mësimdhënësve maqedonas), si dhe unifikimi i cilësisë së mësimdhënies (sidomos sipas mësimdhënësve shqiptarë). Mësimdhënësit (maqedonasit më shumë se shqiptarët) shqetësohen nga përkthimi gjatë trajnimeve të përbashkëta sepse e konsiderojnë humbje kohe. Në të njëjtën kohë, një numër i madh mësimdhënësish shqiptarë besojnë se trajnimet e përbashkëta, krahasuar me trajnimet njëgjuhëshe që kryhen në gjuhën e mësimdhënësit, ofrojnë më pak mundësi për të përmirësuar cilësinë e mësimdhënies.

Cili është përfitimi i trajnimeve të përbashkëta?

Mësuesit nga shkollat shumëgjuhëshe konsiderohen se përfitojnë më shumë nga trajnimet e përbashkëta. Një pikëpamje e tillë mbështetet nga përgjigjet e mësimdhënësve nga shkollat shumëgjuhëshe, të cilët shohin përfitime të mëdha personale nga trajnimet e përbashkëta. Por nuk duhet anashkuar fakti se mësimdhënësit shqiptarë nga shkollat njëgjuhëshe shohin më shumë përfitim personal nga trajnimet e përbashkëta sesa mësimdhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe.

Mësimdhënësit që shohin përfitime më të mëdha personale nga trajnimet e përbashkëta janë në të njëjtën kohë vetë më të përgatitur për të bashkëpunuar profesionalisht me mësuesit nga gjuha "tjetër" e mësimdhënies dhe konsiderojnë se kolegët e tyre nga e njëjta gjuhë mësimore si dhe mësuesit nga "tjetra". gjuha e mësimi janë gjithashtu më të përgatitur për një bashkëpunim të tillë.

Si duhet të zhvillohen trajnimet e përbashkëta?

Opsioni më i preferuar për mësimdhënësit shqiptarë janë trajnimet e përbashkëta që zhvillohen në të dyja gjuhët dhe që u japin mundësinë pjesëmarrësve të flasnin në gjuhën e tyre, pasuar nga opsioni i trajnimeve njëgjuhëshe që zhvillohen vetëm në gjuhën shqipe. Preferencat e mësimdhënësve maqedonas janë të ndryshme dhe kryesisht varen nga lloji i shkollës. Mësimdhënësit maqedonas nga shkollat njëgjuhëshe janë të ndarë rreth dy opsioneve – disa do të preferonin të merrnin pjesë në trajnime që zhvillohen vetëm në gjuhën maqedonase dhe janë të dedikuara kryesisht për mësimdhënësit e gjuhës maqedonase, dhe të tjerët do të zgjedhin të ndjekin trajnime të përbashkëta që zhvillohen kryesisht në gjuhën maqedonase, me mbështetje në gjuhën shqipe. Në të njëjtën kohë, një pjesë e mësimdhënësve maqedonas nga shkollat shumëgjuhëshe do të zgjedhin të ndjekin trajnime të përbashkëta që zhvillohen kryesisht në gjuhën maqedonase, me mbështetje në gjuhën shqipe, dhe një pjesë tjetër do të dëshironin të merrnin pjesë në trajnime të përbashkëta që do të mbaheshin në të dyja gjuhët nëse realizohen nga trajnerë cilësorë.

Mësimdhënësit (më shumë shqiptarë se maqedonas) të cilët nuk shohin ose shohin pak përfitim personal nga trajnimet e përbashkëta, preferojnë të marrin pjesë në trajnime në gjuhën e tyre, me pjesëmarrës nga gjuha e tyre mësimore. Prandaj, mësimdhënësit që mendojnë se do të përfitonin shumë nga trajnimet e përbashkëta, zgjedhin trajnime dygjuhëshe.

4. Cilësia e mësimdhënies

Çfarë mendojnë mësuesit e dy gjuhëve mësimore për cilësinë e mësimdhënies?

Pothuajse të gjithë mësimdhënësit nga të dyja etnitë janë të kënaqur me cilësinë e mësimdhënies në gjuhën e tyre mësimore (madje shumica e tyre janë shumë të kënaqur) dhe konsiderojnë se mësimdhënia në gjuhën e tyre është i cilësisë së njëjtë me mësimdhënien e gjuhës "tjetër". Një numër i madh i mësimdhënësve maqedonas të cilët janë të pakënaqur me cilësinë e mësimdhënies konsiderojnë se mësimdhënia në të dyja gjuhët është njësoj e dobët, gjë që nuk është rasti me mësimdhënësit shqiptarë.

Cilët janë faktorët kryesorë që kontribuojnë në cilësinë/cilësinë e dobët?

Mësimdhënësit nga të dyja bashkësitë etnike të cilët janë të pakënaqur me cilësinë e mësimdhënies konsiderojnë se faktorët më të rëndësishëm për cilësinë e dobët ekzistuese janë tekstet dhe mjetet mësimore, si dhe politikat e Ministrisë së Arsimit dhe Kulturës. Më pak përgjegjësi për situatën ekzistuese i atribuohet trajnimit fillestar, kurrikulës dhe kompetencave dhe motivimit të mësimdhënësve që realizojnë mësimin.

Mësimdhënësit janë të vetëdijshëm se zhvillimi profesional dhe bashkëpunimi janë thelbësore për ofrimin e mësimdhënies cilësore, por pak e shohin fuqinë e mundshme të bashkëpunimit me kolegët nga gjuha "tjetër" e mësimdhënies. Shumica e mësimdhënësve theksojnë mungesën e mbështetjes politike për ndryshimet që çojnë në përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies, e cila vlen më shumë për bllokun politik shqiptar sesa për atë maqedonas.

5. Orientimi etnonacional

Cili është qëndrimi i mësimdhënësve maqedonas dhe atyre shqiptarë për pranimin dhe respektimin e realitetit multietnik të vendit tonë?

Për mësimdhënësit maqedonas orientimi etno-kombëtar është minimal, ndërsa për mësimdhënësit shqiptarë është më i lartë, megjithëse jo i shprehur fuqishëm. Për më tepër, kur krahasohen me bashkatdhetarët e tyre që punojnë në shkolla shumëgjuhëshe, mësimdhënësit shqiptarë të shkollave njëgjuhëshe në gjuhën shqipe tregojnë një tendencë për t'i dhënë rëndësi më të madhe identitetit etnik dhe bashkësisë së tyre etnike në raport me bashkësitë e tjera etnike dhe shtetin.

Mosekzistenca e një lidhje ndërmjet vetëvlerësimit të kompetencave personale ndërkulturore dhe orientimit etno-kombëtar mes mësimdhënësve nga të dyja etnitë mund të shpjegohet me faktin se ata i përkufizojnë këto kompetenca përmes njohjes së kulturës së komuniteteve "të tjera" etnike si komponenta më e rëndësishme e kompetencave ndërkulturore. Nga ana tjetër, orientimi

më i ulët etno-kombëtar i mësimdhënësve maqedonas shoqërohet me një gatishmëri më të lartë për bashkëpunim profesional dhe trajnim të përbashkët me mësimdhënësit shqiptarë (gjë që nuk është rasti me mësimdhënësit shqiptarë), gjë që tregon një shkallë më të madhe të pranimit dhe respektit për realitetin multietnik të vendit tonë.

REKOMANDIME

- ▶ Mësimdhënësit nga të dyja bashkësitë etnike duhet të ndërjegjësohen se kompetencat ndërkulturore nuk mund të reduktohen në njohjen e kulturës së «të tjerëve», por se është e nevojshme të përfshihet një gatishmëri për ndërveprim, bazuar në pranimin dhe respektin reciprok.
- ▶ Duhet të sigurohet bashkëpunim profesional ndërmjet mësimdhënësve të gjuhëve të ndryshme mësimore nga shkollat shumëgjuhëshe dhe njëgjuhëshe, i cili do të jetë i vazhdueshëm dhe do të kontribuojë në zhvillimin e kompetencave ndërkulturore që mundësojnë ndërveprim të bazuar në pranimin dhe respektin reciprok.
- ▶ Mësimdhënësit duhet të fillojnë ta shohin bashkëpunimin e vazhdueshëm profesional ndërmjet mësimdhënësve të gjuhëve të ndryshme mësimore si një mundësi për zhvillim profesional që çon në përmirësimin e mësimdhënies dhe jo vetëm si parakusht për realizimin e aktiviteteve të përbashkëta me grupe të «përziera» nxënësish..
- ▶ Mësimdhënësit duhet të ndërjegjësohen se bashkëpunimi i vazhdueshëm profesional ndërmjet mësimdhënësve të gjuhëve të ndryshme mësimore ofron një model identifikimi për nxënësit, i cili jo vetëm kontribuon në përvetësimin e kompetencave ndërkulturore nga nxënësit, por edhe në planin afatgjatë përmirëson marrëdhëniet ndëretnike në shoqëri dhe rrit kohezivitetin e saj.
- ▶ Është e nevojshme të krijohet një praktikë e realizimit të trajnimeve të përbashkëta me pjesëmarrjen e mësimdhënësve nga gjuhë të ndryshme mësimore, ku do të respektohen të gjitha gjuhët e përfaqësuara mësimore dhe do të mundësohet komunikimi dhe ndërveprimi ndërmjet pjesëmarrësve.
- ▶ Te mësimdhënësit e të gjitha gjuhëve të mësimdhënies duhet të zhvillojet nevoja për të marrë pjesë në trajnime të përbashkëta cilësore që do të kontribuojnë në zhvillimin e tyre profesional dhe në përmirësimin e mësimdhënies, në vend që të kenë prioritet trajnimin në gjuhën në të cilën ata japin mësim.
- ▶ Ndaj trajnimet e përbashkëta me mësimdhënës nga gjuhë të ndryshme mësimore duhet të shihet si një mundësi për të siguruar bashkëpunim profesional ndëretnik/ndërgjuhësor, jo vetëm mes mësimdhënësve nga shkollat shumëgjuhëshe, por edhe me mësimdhënësit e shkollave njëgjuhëshe.

- ▶ Mësimdhënësit e të gjitha gjuhëve mësimore duhet të ndërgjegjësohen se cilësia e mësimdhënies varet më shumë nga ata (kompetencat dhe angazhimi i tyre në vendin e punës) sesa nga tekstet shkollore apo institucionet.
- ▶ Edukimi inicues dhe trajnimet për ngritjen profesionale të mësimdhënësve duhet të mundësojnë zhvillimin e kompetencave ndërkulturore tek mësimdhënësit, të cilët, mbi të gjitha, janë të orientuar kah pranimi dhe respektimi i realitetit multikulturor të vendit tonë.

